

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 2. LISTOPADU 1938

ZA KČ 2.—

Odpověď na vzkaz z ciziny

F. PEROUTKA

28. 10. 1928 – 28. 10. 1938

EDMOND KONRÁD

Nezaměstnanost za prahem domácnosti

MILENA JESENSKÁ

Stopy maďarských teroristů

JIRÍ SEDLÁK

V Československu na jaře 1938

R. H. BRUCE LOCKHART

Co se změnilo v naší vnitřní politice

Z. SMETÁČEK

**Pryč s humanitou a co potom? — Důsledky slovenské autonomie
Nové jméno pro stát? — Jak je zaměstnat? — Živel odpovědný
O tom spoření**

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 100

Co byste dělal, kdybyste byl ředitelem baru?

Pravděpodobně byste především zajímavě upravil místnosti. Dal byste krásné osvětlení. Postaral byste se o svěží hudbu. Angažoval byste dokonalého kuchaře a ochotný personál. Podával byste večere vybraně dobré a ne zbytečně drahé. K nim nápoje nešizené v jakosti ani v ceně. Nuže pohleďte: to všechno jsem udělal, takže máte ušetřenou práci a můžete dělat hosta! Prosim, přijďte ho dělat!

J. NACHTMAN,
ředitel holandského vinného restaurantu.

Nám. Petra Osvoboditele, Štefánikův dům,
roh Sokolské a Ječné. Večere od 7 hodin
od 7 Kč. Taneční hudba od 8 hodin.

Na králově stole

stejně jako na Vašem se uplatní ušlechtilost materiálu v prostých a účelných tvarech.

Kovový příbor TS si v ničem nezadá s porcelán. souborem EXPO TS, ani s krásnými skleněnými soubory TS; všechny se budou dokonale doplňovat při úpravě Vašeho stolu.

Južničův anticorrovový příbor, příjemných tvarů, účelný při používání, lehce čistitelný, z materiálu, který přežije svého majitele, stojí v sestavě pro šest osob v kasetě

Kč 340.—

Goupyho porcelánový jídelní soubor EXPO, klasického tvaru a v úpravě, která bude i za třicet let moderní, stojí pro šest osob, bílý

Kč 292.40

s červenou lemovkou, 26 dílů

Kč 484.—

včetně souboru na bílou kávu a mokka

Kč 698.20

Ivory s platínovou lemovkou, 26 dílů

Kč 756.50

včetně souboru na bílou kávu a mokka

Kč 472.20

Skleněné nápojové soupravy pro šest osob:

Kč 96.—

30dílné od

Kč 108.—

36dílné od

Možno jich použít i k podávání ovocných salátů, krémů a zmrzlín.

TOPIČŮV SALON, Praha I., Národní 11.

Viktor Dyk OKNO – POSLEDNÍ ROK

Poesie, z které český národ v dnech Kalvarie čerpal naději a víru v své lepší příští.

Brož. 20 Kč

U všech knihkupců

Váz. 32 Kč

FR. BOROVÝ

OBSAH 43. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Pryč s humanitou — a co potom? — JAN DLABAČ: Jak byly tvořeny naše hranice před 20 lety. — MILENA JESENSKÁ: Co zbývá z KSČ. — K. SYNEK: Rozhovory o spoření. ED. KONRÁD: České divadlo hledá české drama. — FRANTIŠEK KUBKA: Váleční zpravodajové v Praze. — E. TÁBORSKÝ: O novou koncepci naší zahraniční politiky. — ZD. RICHTER: Bylo svobodné zednářství nebezpečné? V. GUTWIRTH: Dva typy. — K. ERBAN: Čemu bychom se mohli od Slováků učit. — Zpět ke knize. — Strany na Slovensku. — Dopis ze Slovenska. — Spor o německou universitu.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 2. LISTOPADU 1938

ČÍSLO 44

Odpověď na vzkaz z ciziny

Milí přátelé, všechno jsem dostal, všemu jsem porozuměl. I tomu jsem porozuměl, že mezi námi je teď možná velký rozdíl: My jsme Češi, kteří zůstali zde, doma; vy jste Češi v cizině. Vzduch, který dýcháme, není stejný. Váš, o tom není pochyby, je čistší. Zde v Čechách na podzim 1938 je ovzduší sotva dýchatelné; několik druhů duševní chřipky tu rádí; mnoho nelibých pachů vně i vnitř hranic; leckterí naši lidé se rozkládají za živa a jdete-li kolem, musíte si ucpat nos. Vy jste snad na tu chvíli šťastnější, protože se na všechno nemusíte dívat tak zblízka. My však jistě žijeme skutečnější český život. Ve vašem postavení je něco umělého. Sedm milionů českých lidí nemůže žít jako vy, nemůže se vystěhovat. Vy jste, odpusťte, emigrace. Jde o to, kdo má nyní určovat národní taktiku: zda vy či my.

Pravíte, že jste dobré myslí a že máte mnoho nadějí. My v tak dobré náladě nejsme. Kdybyste byli zde, ani byste snad v Praze na povrchu nepostřehli mnoho rozdílů mezi tím, co bylo, a tím, co jest. Ještě tady běží život starou setrvačností, ještě nebyly všechny rezervy vyčerpány; ještě na lidi nedolehla celá tíha změny poměrů. Neděláme si iluze, že to potrvá dlouho. Za půl roku nebude mnoho zbývat z toho, co bylo. Tehdy všechny následky hospodářské i duchovní změny budou viditelné. Mnoho lidí projde utrpením, od kterého je nikdo nemůže uchránit. Může-li něco pomoci naše odhodlanost, neobávejte se o nás: máme ji. Nevím však, upřímně řečeno, do jaké míry budeme moci přijímat vaše rady a sdílet se o vaše naděje. Vy se pohybuje volně; my se musíme teď brát životem ostražitě jako po horské stezce, kde jeden chybný krok může mít za následek zkázu. Ze srdcí velké většiny lidu nezmizelo nic, co v nich má být. Ale všichni se nyní zařizujeme na »práci podle okolností«, jak, podle Havlíčka, má politika vypadat a docela přirozeně se budeme řídit podle okolností větších, nikoliv menších.

Rád věřím, že jsme na západě všechny přátele ztratili. To jsou právě ty — menší okolnosti. Rozhodně odpírám uznati to za více než za menší okolnost, která je snad příjemná, ale pro naše posuzování situace nemůže být rozhodující. Měli jsme tam už více přátel než nyní (přijímám jako fakt, že nešťastný národ, jako nešťastný člověk, je spíše protivný a ztrácí oblibu) a čeho nás to uchránilo? Jestliže jsme nemohli nic solidního založit na velkém počtu přátel, zakazuje prostá opatrnost, abychom něco zakládali na menším jich počtu. »Četní a ušlechtilí přátelé tohoto národa nebyli mu nic platní«, napíše se jednou o nás. Pokud

zbývají, rádi od nich přijmeme duchovní útěchu, již nám mohou poskytnout. Svou politiku podle nich nemůžeme zařizovat. Nebudeme sázet na oposici proti Chamberlainovi, nebo Daladierovi. Byla to chyba, když se to dělalo v minulosti a byla by to nyní chyba ještě větší a neodpustitelnější a s horšími následky. Budeme své přátele na Západě pokládat za hezké obrazy, rozvěšené v naší chudé domácnosti. Jednat musíme podle okolností větších.

Ostatně nám působí i jistou námahu onu oposici proti Chamberlainovi a Daladierovi v československé otázce byl i jen rozeznati v celkové anglo-francouzské radosti nad tím, že byl zachráněn mír.

Kde byla ta oposice, když francouzská sněmovna odhlasovala po Mnichově důvěru Daladierovi a Bonnetovi? Toto jednotné hlasování, tato imponantní většina ve sněmovně jindy tak rozhárané se náš citově dotkly snad více než co jiného. Co se pamatujeme, nebyla francouzská politika tak jednotná jako tenkrát, kdy se měla vysloviti, že Československo bylo právem obětováno a že žádná slušnost ani věrnost nebyly při tom porušeny. Dostáváme zprávy, že v anglické společnosti se považuje za shocking mluvit o Československu, protože asi tam nikdo neví, co pořádného by mohl říci a rozbírat si svědomí do nekonečna se považuje za neužitečné a duševně nezdravé. Jsme teď se všemi svými starostmi Anglii skeleton in the cupboard, nepříjemné rodinné tajemství, o němž každá návštěva se varuje zmínit se. Ovšem, je zde takový Duff Cooper, který nad naší věci promluvil jednání jako gentleman, jednak jako pořádný anglický vlastenec. We thank you, mister. Ale v celkovém anglickém obraze to není více než detail a my, jestliže chceme jíti správně, se nemůžeme opírat o detaily.

Četli jsme zde řeč Daladierovu a Bonnetovu a, chcete-li vědět jak nám bylo, nuže, zatinali jsme pěsti, právě tak jako když se o nás nepravdy rozhlašovaly z Berlína. Francie prý nemůže hrátí úlohu čteníka v Evropě. Dříve se tomu říkalo spojenecký systém, nyní se tomu říká role čteníka. A kdo si vymyslel tento spojenecký systém, z čího mozku vyskočila idea kolektivní bezpečnosti? Po mnoho let to Francie hrdě pokládala za nejlepší svůj vynález, za svůj příspěvek k dějinám světa, za nejlepší záruku své vlastní bezpečnosti. Teď slyšíme, že to nazývá čteníctvím. Francie, která takto mluví, nebude moci dlouho hrátí roli čteníka ani ve svých vlastních zájmech a na svých vlastních hranicích. Ale to je konečně v tomto světě, který byl tak roztrhán, už její vlastní věc. Naší věci pak jest posouditi, zda se můžeme na své francouzské přátele spoléhati v něčem důležitém. Pokud zbyli, mají tu vadu, že jsou ne-

účinní, že neovládají ani vládní ani politický aparát, a že mnoho mluví sotva slyšitelně.

Pokud se oficiální Francie týká, slyšeli jsme od tamtuhle od mnichovské tragedie dvě věci, které mají vztah k nám: 1. Francie se nehodlá účastnit na půjčce pro Československo; 2. Francie zavedením visa ztěžuje pokud možno cestování od nás k nim. To nejsou povzbuzující zprávy, ale rozhodně mají větší význam, než vaše zpráva, že v některých pařížských katakombách se scházejí nějací naši přátelé. Z řeči Daladierovy a Bonnetovy zřetelně jsme slyšeli šustot opony, již Francie dává spadnout nad událostmi ve střední a východní Evropě. Dáme-li všechno dohromady, nevěříme, že by přátelský poměr Francie k nám mohl hrát velkou roli v naší politice, pokud ji budeme provozovat realisticky, jak je ovšem naší povinností. Chováme se, jak můžeme: jako lidé, kterým zmizela půda pod nohama, a kteří nyní hmatají kolem sebe, kde by zase objevili kús pevné země, aby se na ni postavili.

Vzkazujete, že není ještě všech věcí konec; že máme čekat a být připraveni; že Francie a Anglie se vzchopí; že Rusko připravuje strašnou armádu dvaceti milionů vojáků. Odpusťte, ale tato poslední zpráva příliš připomíná řeči, jaké se vedly před třicátým zářím. Nemyslím, že by to někdo u nás chtěl ještě jednou prodělat, celý ten pád nadějí. Nikdo nepěstuje rád ve své zahradě rostliny, které mu tam už jednou zašly.

Na nás a na vás čeká odlišné nebezpečí: My, máte pravdu, bychom mohli zmalomyslnět; vy zase byste mohli podlehnout známé emigrantské psychologii, která přání tak ráda vydává za skutečnost. Poznali jsme za posledních dvacet let ruskou a německou emigraci, a vidíme dobře, co to duševně znamená být emigrantem a jak se daří pověstem a špatným odhadům na této půdě. Právě jsem dostal dopis od svého německého přítele, který se přestěhoval od nás do Anglie: Má rovněž dobrou náladu; zve mne na návštěvu do nového, pohitlerovského Německa a slibuje, že toto nové jeho Německo nám sudetské kraje zase vrátí. Vypočítali jste, čeho se máme varovati my doma. Zde zase máte obraz toho, čeho se máte varovati vy venku.

Otázka mezi námi a vámi jest, k čemu nyní máme národ vychovávat: Zda k práci nebo ke spiklenecktví. Jestliže to vše, več doufáte, skutečně jednoho dne přijde, nuže, přijmeme to jako štěstí a dar bohu! Ale nemůžeme pro to pracovat jinak než zachovat charakter národa. Jinak nelze nám celý národní život postavit na toto očekávání a toto doufání, ani všechny Čechy nemůžeme obléci do spikleneckých pláštíků a širáků. Jak jistě víte, riziko spiklenecktví by bylo právě nyní strašlivé a nikdo z nás, kteří jsme zde zbyli, nemá práva svůj národ takovému riziku vystavovat. Mohu vám celkem oznámit, co tento národ hodlá dělat: Loyálně dodržovat závazky, které na sebe vezme a při tom pečlivě rozlišovat mezi pouhou nutností a ideálem; spoléhat se na práci a vzdělání, jako se jeho předkové v Rakousku spoléhali; ke

katastrofálnímu řešení pracovat nebude, právě tak, jako to jeho předkové nečinili.

Spiklenecká eventualita by ostatně ještě byla snad tehdy možná, kdybychom k ní mohli nalézt spolehlivého partnera. Ale náš národ skoro by mohl uspořádati výstavku slov a závazků, jež mu nedodržely národy větší. Je krajně nespasné oživovat staré důvěry. Mluvte-li k nám znovu o tom a onom, obávám se, že jdete zapalovat promočené dříví. Snad si ani nedovedete představit, jak zde zmizela důvěra v ten národ, který zpívá, patrně setrvačností, Marseillaisu.

Vejdeme do svého nového postavení bez všeho romantismu. Na válku, o které mluvíte, se nespolehneme. Za pravděpodobnější možnost pokládáme, že se Západ přizpůsobí. Nevěříme zatím, že by měl tolik morální síly, aby šel do boje a je velmi pochybné, zda má teď, po všech změnách, tolik síly hmotné, aby jej vyhrál, kdyby jednou boj i proti jeho vůli vypukl.

Jsmo, jak vidíte, skeptikové. Ale to neznamená, že jsme pesimisti. Věříme v ty klidné metody, jimiž náš národ v minulosti již několikrát překonal všechny krušné okolnosti. Neztrácíme nic ze svých ideálů. Učinili jsme jen zkušenost, že jsou lidé a národy, s nimiž je nevhodno se spojovat pro udržení ideálů.

O vytvoření onoho veřejného mínění, o kterém mluvíte, budeme ovšem usilovat. Cílem bude, aby z našeho života nezmizelo nic slušného a důstojného a aby národní tradice nebyla přerována nějakým záchvatem vztekklé malomyslnosti. Aby dobro a zlo, spravedlnost a křivda, stále byly v našem prostředí rozeznávány. Je-li při tom nějaké nebezpečí, vezmeme je na sebe. Budete-li nás někdy posuzovat, nezapomínejte, že pracujeme za těžších a riskantnějších okolností, než vy.

F. Peroutka

poznámky

Pryč s humanitou — a co potom?

Jeden z hlasatelů našeho nejnovějšího protihumanismu mi dopsal a laskavě mne poučil: abych se prý zbytečně netvářil nechápavým; národ prý musí opustit humanismus, aby, nezdržován falešnou filosofií, si to konečně s Němci vypořádal. Vidíte, milý pane, právě toto nebude znamenat protihumanismus ani Váš, ani kohokoliv jiného v této zemi. Je mi trapno mluvit o poměru sil mezi námi a Němci, jak se vytvořil. Ale ujišťuji Vás, že si s Němci nyní nic radikálně vypořádat nebudete. Pravda, můžete tu a tam nalézt jednotlivého ubohého Němce, který mezi námi živoří, protože ho Třetí říše vyvrhla; rozhodli jsme se již, že mu nedáme možnost výdělků v našich hranicích, protože musíme živit své vlastní lidi; chcete-li, můžete ještě jít a kopnout do něho. To je tak přibližně všechno, co si s Němci vypořádáte. Ve všech ostatních věcech jsme odkázáni na kompromis s německou říší, a Vy to víte právě tak dobře jako já. Mohu-li prorokovat, budete se před Němci spíše klanět. Protože však protihumanistickou sekeru už se zálibou držíte v ruce, je nejpravděpodobnější, že se ji rozmáchnete proti českým lidem, ať povídáte co povídáte, a že už na to tajně myslíte.

Tím by vnikly do našeho národního života metody, jimiž je třeba oponovat i v tomto neblahém roce. Český národ nebyl by si v minulosti vytvořil taktiku humanitní, kdyby mu nebyla bývala k užítku. Nepochybně v ní shledal nejvhodnější nástroj pro nevelký a ohrožený národ. Jestliže se naše situace od těch dob mnoho nezměnila, nemohou se mnoho změnit ani naše metody. Humanita je klasická metoda malého národa, který musí šetřit každým jedincem a násilím by nic nevyzískal, naopak všechno mohl ztratit. Jestliže

někoho plete nebo dráždí cizí slovo *humanita*, ať si to přeloží do češtiny: lidskost. Bude tak i pro nás lépe. Je možno vystupovat na řečništích a volat, že jsme proti humanitě. Nesnadnější však jest hřmít s řečniště, že jsme proti lidskosti.

F. Peroutka

Co se změnilo v naší vnitřní politice

Chceme se referujícím způsobem pokusit o obraz naší vnitropolitické situace po mnichovském diktátu.

Není možno plně rozumět tomu, co se děje a bude dít u nás doma, nevíme-li přesně, co se stalo v Evropě a bylo dovršeno mnichovskou dohodou. Tato dohoda zpečetila zkázu poválečného systému mocenských vztahů, který byl nastolen versailleskou smlouvou a úmluvou Společnosti národů. Versailles a Ženeva byly velké pokusy stabilizovat Evropu na principu rovnosti národů v duchu demokratickém, pokusy ovšem nedokonalé, ale mající velké vývojové možnosti.

Pokusy ty se nezdařily. Demokracie se neudržely ve dvou velmocích, Německu a Itálii, a až na československou výjimku ani v celé střední Evropě. Německo a Itálie zdvihly opozici proti versailleskému a ženevskému systému a jejich vlivem se Evropa vrátila od demokratického principu rovnosti národů. Historický význam mnichovské dohody je v tom, že k tomuto odvratu daly souhlas dvě velmoci, které až dosud platily za obhájce soustavy ženevské, Francie a Anglie. Logický důsledek mnichovské dohody jest, že se čtyři zúčastněné velmoci pokusí o rozdělení mocenských sfér vzájemnou dohodou. Jasně je zatím tolik, že střední a jihovýchodní Evropa byla ponechána jako zájmová oblast Německu s tím, aby se o ni podělilo s Itálií.

Československo hrálo a mohlo hrát značnou mezinárodní úlohu jen v soustavě ženevské, která mu, podobně jako každému jinému státu, dávala možnost, aby si vydobylo tolik vlivu, na kolik stačily jeho schopnosti. V aristokratické soustavě velmocenského koncertu klesá automaticky na stát podřadného významu, protože právo spolurozhodovati je v této soustavě vyhrazeno jen nejmocnějším.

Mnichovský převrat v evropské politice má ovšem důsledky také v naší vnitřní politice. Posílil u nás politické postavení těch stran a směrů, které nedůvěřovaly ženevské soustavě a které schvalovaly a podporovaly politiku na ní založenou jen s vnitřními výhradami. Tyto směry ovšem nevytvářely jinou pevnou koncepci zahraniční politiky. Bylo také velmi těžko ji vytvořit. V posledních letech pronikaly hlasy, které naznačovaly, že nejvýhodnější by byla orientace německá. I tyto rozpaky za nás rozhodly událostí mezinárodní. Byli jsme prostě postaveni před novou situací a bylo nám jen ponecháno, abychom z ní vyvodili logické důsledky. Byli jsme neutralisováni a po všech stránkách oslabeni tak, že nám nezbývá než zařadit se do určité mocenské oblasti. Hledáme tedy novou zahraniční orientaci, revidujeme své staré vztahy a začínáme navazovat nové.

Je zřejmé, že nová orientace zahraniční se nějak projeví také vnitropoliticky. Resignace presidenta Beneše, nové složení vlády, úvahy o soustředění ve všech oborech, krize stran a rozpuštění strany komunistické jsou zatím hlavní příznaky této změny. Těžko předvídat, jak daleko až tento proměnný proces půjde a u jakých definitivních útvarů se zastaví. Jsme asi teprve v jeho počátcích. Jisté je, že dosavadní stranicko-politická soustava je hluboce otřesena. Strany ztratily velkou část svého prestýže a všechny námitky proti nim a jejich činnostem ožily ve veřejném mínění s nebývalou silou. Už nyní máme vládu, která na politických stranách závisí méně než vlády předešlé, ačkoli se stále opírá o dosavadní vládní většinu. Z nynějšího poněkud chaotického stavu je možný vývoj dvojím směrem: buď vliv a význam politických stran ve veřejném životě definitivně poklesne a státní budou vládnouti silně vlády, na stranách volněji závislé nebo vůbec nezávislé, anebo ovládne veřejný život jedna strana nebo skupina stran, jejichž bude vláda pouze výkonným orgánem, jako tomu bylo dosud. V tomto posledním případě by nenastala zásadní změna režimu, nýbrž změnila by se jen jeho stranicko-politická základna. Která z obou těchto možností se uskuteční, nelze ještě říci; náběhy jsou v obou směrech.

Programové rozdíly a rozdílečky, které kdysi dělily dosa-

vadní politické strany a které je hnaly do vzájemných bojů, se chápou — zvláště v mladých pokoleních — čím dál tím méně. Tady je psychologický a ideový kořen snah o zjednotění a soustředění. Národní společnost se dnes chápe jako celek a politika se chce dělat s hlediska zájmů tohoto celku. Při tom však je nutno si dobře uvědomovat, že politika tohoto celku není předepsána v žádných věčných zákonech, ani zjevna jednomu politickému vůdci nebo jedné straně. Správná politika se musí dnes jako vždycky namáhat hledat individuální myšlenkovou práci a kontrolovat vzájemnou kritikou. Žádný jednotlivec nevlastní v tomto ohledu pravdu celou, nýbrž vždycky jen její část, a každý je proto odkázán na součinnost druhých. Proto není dobře myslitelné ani možno, aby jedna politická organizace vedla stát po neomezeně dlouhou dobu. Chybovatí je lidské, a protože politické strany se skládají z lidí, budou také ony vždycky chybovatí. Úkolem ústavy spořádaného státu je zajistit možnost nápravy. V tomto smyslu musíme zachovat demokracii. Nechceme dvacet programečků, ale musíme mít nejméně dva propracované programy státní politiky, musíme jim zajistit možnost, aby získávaly stoupence a aby se mohly uplatnit, jestliže ten či onen selže nebo se zmýlí. Že se tato soutěž musí dít na základě určitých obecně uznaných zásad, rozumí se v demokracii samo sebou, a je úkolem ústavy, aby tyto zásady stanovila.

Jde jen o to, aby toto dělení odpovídalo skutečnému myšlenkovému a společenskému stavu národa a aby nespočívalo na přežitcích.

Zd. Smetáček.

Živel odpovědný

»Je zapotřebí, aby spisovatelé odolali všem svodům dočasné konjunktury a ubránili si především své sebeurčení, svou duševní neodvislost. Mějme odvahu zúčtovat s minulostí ve všem, co bylo v ní nezdravé a ohrožovalo růst národa. Ale konejme toto účtování spravedlivě bez vášni a především bez různých postřanních a sobeckých zájmů. Nedopusťme, aby ve jménu čistoty byli vyháněni z národa lidé, kteří i přes své omyly rozmnožili jeho kulturní hřívnu. Zabraňme podle svých sil, aby hesel národní obrody bylo zneužíváno k záměrné persekuci a místo hodnot byly dosazovány pahodnoty. Nedopusťme, aby doba zmatku a tísně se stala konjunkturou pro neodpovědné živly, jež číhají vždy na kořist, je-li voda zkalena. Český kulturní život není tak bohatý, abychom mohli kdekoho odstřelovat a rozštěpit národ ke všemu i vnitřní frontou. A tady chci odpovědět ještě zvláště pisateli z »Poledního Listu«: není pochyby, že Josef Hora jako novinář je zatížen svou politickou minulostí. Ale Josef Hora je zároveň básník vzácně čistých a ryze českých tónů, kterého i kritik nesporně pravivě orientovaný, jako je Arne Novák, prohlašuje za největšího ze současných lyriků. Nuže, řekněme to zpřímá: nejvýznačnějšího lyrika nemá nikdo práva vylučovat z národa a z pospolitosti českých spisovatelů, i nazval-li kdysi v žáru boje Viktora Dyka »vlasteneckým policejtem«. První, kdo by se proti takovému pokusu postavil, byl by jistě sám Viktor Dyk, který byl nejen básník, ale i bojovník čistého štítu. A není pochyby, že by Viktor Dyk dnes byl první v boji proti různým pokusům o glajchšaltování, které dokazují, jak nebezpečně silně k nám vane vítr ze severu.«

Takto rozumně a spravedlivě ozval se v »Národních Listech« Miroslav Rutte k hádkám o Obec spisovatelů. Je slušné a užitečné zaznamenat tento nebojácný projev, jenž mimo jiné ukazuje, jak umělé bývaly i bývají rozdmýchávány kulturní rozpory mezi tak zvanou pravici a tak zvanou levici. Co platí o Josefu Horovi, platí stejně o Karlu Čápkovi. Je potěšitelné, že právě v »Národních Listech« promluvil spisovatel, jenž svodům konjunktury odolal.

E. K.

Důsledky slovenské autonomie

Do nedávna se pojem autonomie podobal labyrintu. Obsah i rozsah autonomie měnily se podle počasí na politické obloze, ale nyní sestoupila autonomie na zemi, nabývající hmotné podoby. Můžeme si ji — a bude to záhodno — prohlédnouti zblízka. Nestává se často, aby se taková proměna, jakou nyní prožívá Slovensko (a Podkarpatská Rus) udála přímo před našima očima.

S hľadiska ústavného poměru mění autonomie celou vnitřní stavbu republiky. Dosavadní Československo nemá pouze nové hranice — užší a složitější — ale začíná teď žít jako trialistický státní svazek, jehož jednotlivé části tvoří jednak historické země (Čechy a Morava), jednak Slovensko a Podkarpatská Rus. Každá země má nyní svou vlastní vládu, bude mít také vlastní zákonodárství a vlastní sněm. Společnou starostí zůstává národní obrana, zahraniční politika a úprava státních půjček a dluhů. Pojtkem všech autonomních zemí bude také prezident. Vývoj vnitřních poměrů v každé jednotlivé zemi je už teď velmi odlišným. Z názorných příkladů poznáme snad nejlépe, co všechno se mění: Státní zeměměstřanské příjímala a propouštěla dosud ústřední vláda pro celé území republiky, ale teď je to už otázka, kterou si každá země může rozhodnout po svém. Zákon o osmihodinové pracovní době platil pro celé Československo, ale nyní je to už věc autonomního zákonodárství. Daně platil každý občan podle jednotných zákonů a odváděl je společně pokladně, ale nyní je už začne určovat každá země zvlášť a občané je zaplatí autonomní berní pokladně jednotlivých zemí. Četnictvu a policii udělovalo dosud rozkazy celostátní ministerstvo vnitra, ale teď je uděluje slovenská nebo podkarpatská vláda. Chcete-li příklady z posledních dnů, uveďme aspoň tyto: zatím co se v Čechách uvažuje a vyjednávalo o příštím stranickém rozvrstvení, zastavila podkarpatská vláda činnost všech politických stran.

Hospodářsky zasahuje autonomie stejně hluboko. Slovensko má nyní vlastní ministerstvo hospodářství, financí a dopravy, a činí vlastní opatření, určuje si samo finanční a sociální politiku. Víme už na příklad, že slovenská vláda jmenovala zvláštního komisaře pro Zemskou úřadovnu sociální péče a jedná také o úplné osamostatnění celého sociálního pojištění. Státní hospodářství začíná pracovat autonomně ve všech odvětvích, přejímajíc všechny dosavadní celostátní podniky (železnice, poštu, státní továrny a podobně). Tvoří se již autonomní středisko slovenského průmyslu a financí, spořitelny budují vlastní ústředí, opouštějíce dosavadní pražskou ústřednu. Daně se už platí na zvláštní šekové konto do Bratislavy. Slovenské ministerstvo hospodářství vydává nařízení pro všechny obory hospodářského života, nevyjímajíc ani soukromé podniky. V hospodářském dění představuje to samozřejmě úplný převrat, i když je pozvolný, jak to vyplývá z povahy hospodářského života, jehož kontinuita bývá velmi pevná. Tyto změny projeví se však tím více v budoucnosti. Nejviditelnějším opatřením je prozatím jmenování zvláštních komisařů pro jednotlivé podniky.

I kulturně má autonomie dalekosáhlé následky. Výlučnou úřední řečí stala se rázem slovenština. Celé školství přešlo do rukou autonomní slovenské správy. Dosavadní referát ministerstva školství pracuje již jako samostatné ministerstvo, jemuž jsou podřízeny všechny školy a kulturní instituce Slovenska. Autonomní ministerstvo má ovšem vlastní odbory pro všechna odvětví, vydávajíc pro ně předpisy a nařízení. Slovenská vláda má už k dispozici vlastní propagační úřad, tiskovou kancelář a ovšem i rozhlas, jehož správa je autonomní. Bratislavské Národní divadlo vede prozatím místo zatčeného ředitele zplnomocněný komisař. Slovenská vláda nařídila, aby ve všech školách byly kříže, a celá výchova dostává nový ráz. Velké jsou také organizační a osobní změny v různých kulturních institucích.

Samosprávné orgány obcí a okresů podléhají už ovšem výlučné pravomoci slovenské vlády. Nejdůležitější změna spočívá prozatím v tom, že podle nařízení krajského úřadu mohou být okamžitě rozpuštěna obecní zastupitelstva a jmenován vládní komisař všude tam, kde by »při přechodu do nových hospodářských a politických poměrů dosavadní seskupení obecní správy nedávalo dostatečnou záruku rychlé konsolidace poměrů...« Všechna větší města spravuje již vládní komisař, převážně důvěrník Hlinkovy lidové strany.

Nejzjevnější jsou však osobní změny v státní a veřejné správě. Z krajského úřadu neodešel jenom zemský prezident Országh, ale také vedoucí úředníci jednotlivých odborů. Podobně se změnilo také okresní úřady. Nového velitele nemá jenom četnictvo, ale i důležitější policejní úřady. Pronikavé osobní změny nastaly ve finanční správě, ve školství, na železnicích a v jednotlivých poštovních úřadech. Nelze je skutečně všechny uvádět, poněvadž jejich

počet se každý den zvětšuje. Mnozí dosavadní úředníci — a to nejen Češi — odcházejí jednak do pense, třebas i předčasně, jednak jsou zbavováni funkcí a dostávají dovolenou s čekatelným, než se o nich rozhodne definitivně. Názorným dokladem může být na příklad zpráva o změnách v národním školství. 23. října sdělovaly slovenské noviny následující: »...Václav Volák, ředitel státní měšťanské školy v Bratislavě, byl zbaven funkce, Josefa Vávrová, ředitelka dívčí státní měšťanské školy v Bratislavě, zbavena funkce, Milena Filipková, ředitelka Masarykovy dívčí měšťanské školy v Bratislavě, zbavena funkce, J. Rambousek, ředitel měšťanské školy v Kežmarku, zbaven funkce, J. Klos, ředitel měšťanské školy ve Zvolení, zbaven funkce, Milena Filipková, ředitelka Masarykovy dívčí měšťanské školy v Bratislavě, zbavena funkce, Vlach, ředitel měšťanské školy v Nitře, zbaven funkce, Hanák, učitel státní lidové školy v Spišskej Belej, přeložen do Bánovce, Schlosser, ředitel měšťanské školy v Krupině, přeložen do Podbrezové, čímž mu byla dána satisfakce...«

Osobní změny jsou tedy hromadné ve všech odvětvích státní a veřejné správy, poněvadž takové seznamy označují úřední list slovenské vlády denně. Současně s tím se mění také organizace a vnitřní pojetí veřejné moci. Je pochopitelné, že proces není dosud ukončen, neboť i autonomie nabývá konkrétní podoby jenom postupně, ale to, co jsme uvedli, vysvětluje dostatečně její převratný zásah do slovenských poměrů. Teď to už není pouze pojem, nýbrž děj. Slovenský tisk mluví sám o národním přerodu, jehož význam je historický. ks.

Nové jméno pro stát?

Novinami proběhly zprávy o tom, že se prý jedná o změně jména naší republiky. Nemohu, nežli vyslovit spolu s mnoha jinými úžas nad touto věcí.

Předně: jak je to možné, že ve chvílích, kdy je u nás třeba rychlých rozhodování o věcech nesmírně důležitých, se může věnovat čas uvažování o tom, mělo-li by se vynalézt nové jméno pro stát? Dělal něco podobného Mussolini? Zdržoval se s něčím podobným Hitler v Německu, když přišel k moci? Oni dobře věděli, že na mnohém záleží více, nežli na pouhém jméně!

Za druhé: chceme budovat stát hospodářský. Kdyby příslušní činitelé tedy uvážili jen ten jediný fakt, že pro náš vývoz nám nic jiného nemůže tak škodit, nežli změna jména, pak by se tento návrh musel zamítnout! Vždyť jsme museli čekat dvacet let, nežli se svět naučil, co to vlastně je Československo, a jaké ještě to musely přijít události, aby se svět to jméno naučil! Dnes konečně není ve světě jediného člověka, který čte noviny, aby nevěděl, co to je Československo! A to přece už za něco stojí, nežli Zeptejte se jen kteréhokoli obchodního zástupce pro cizinu, jak se prodávalo naše zboží v cizině posledního půl roku, když jméno »Československo« bylo tak populární. To jméno bude dnes za nás prodávat samo! Prosim, to je věc, nad kterou by se měl každý z vládních činitelů zamyslit. Domníváte se snad, že když se svět nenaučil znát naše jméno za dvacet let, že nyní, když zájem o Československo ochabuje, bude se někdo v cizině namáhat učít se našemu novému jménu? A jaké to bude krkolonné jméno!

Představte si jen, co by se stalo, kdyby v Curychu na Bahnhofstrasse, kde je Bafova filiálka, se ocitla firma: »První československá velkovýroba obuvi ve Zlině!« Kdo z těch, kteří rádi kupují boty Bafo, by měl důvěru ve firmu nového jména, byť by se tato i dušovala, že výroby jsou tytéž! A jak by se musel smát každý obchodník, že firma uprostřed své konjunktury mění zavedené jméno! Stejně dobře zavedené je dnes jméno Československo.

Za třetí: to nové jméno bude asi takové: Spojené Státy Středoslovenské. Nebo jiná složenina. Každý cizinec si na tom zláme jazyk. A děláme přece jméno nejen pro sebe, ale i pro celý svět! Tak tyto Spojené Státy Středoslovenské, u nás tak krásně SSS, budou se jmenovat anglicky: UNITED STATES of MIDDLE-SLAVES, tedy nikoli již SSS, nýbrž USMS. Francouzsky: ETAS UNIS des SLAVES CENTRALES, teď zase EUdSC. A německy VEREINIGTE MITTEL-SLAVISCHE STAATEN: VMS!

Je to krásné, že? Ale něco jiného: víte, kde leží v Evropě »Spolkový stát helvetský«? Ano, to jsou Švýcarsy. A každý

Francouz ví, čo to znamená Suisse, Angličan Switzerland, Ital Svizzera, Čechoslovák Švýcarský. A nikdo nemluví o Helvetische Eidgenossenschaft, nebo Confederatio Helvetica, ale na autech to čteť vždycky: CH!

Také Rusko, Amerika. Namáhá se někdy někdo ve světě mluvit o Spojených... atd., atd., každý mluví o Rusku a Americe! Ale jak tomu bude s námi, jestliže si vezmeme toto nějaké nové složitě jméno, které se nikdy v cizině nenaučí a staré jméno »Československo« zamítneme?

A jestli ještě tohle všechno nestačí, pak máme příklad na Jugoslaviu. Zamítla svoje Srba-Hrvata-Slovenica a používá označení Jugoslavia.

Kdyby se v novinách rádně vysvětlilo, proč nemůžeme v nynějších kritických dobách dovolit si luxus změny jména státu a kdyby se to pořádně opakovalo rozhlasem, pak nikoho, ani na Podkarpatské Rusi (a o zastoupení jména Podkarpatské Rusi v novém pojmenování vlastně jde), nenapadne být tak malicherným, aby se toho ještě dožadoval.

Uvědomte si, dokud je čas, že změnou jména utrpíme všichni, nejen Čechy a Slovensko, ale i Podkarpatská Rus.

J. Spalová

Jak je zaměstnat?

Je jisté, že v nových poměrech, po stránce příjmové pro státní pokladnu značně zúžených, nemůžeme si dovolit jakýkoliv zvětšený výdaj, věcně nepodložený. Nemůžeme zaměstnávat ani ve veřejné správě více zaměstnanců, než je nezbytně třeba. Tvrdí se, že území Německem a Polskem okupované opustilo na 50.000 zaměstnanců, jež bude třeba umístiti ve zbytku státu. Tato masa pragmatikálních i smluvních sil bude pravděpodobně rozmnožena o další početné stovky zaměstnanců, vrácených po změně politicko-ústavních poměrů ze Slovenska (o dalším ponechání českých zaměstnanců na Podkarpatské Rusi zdá se být po nejnovějším aktu karpatoruské vlády rozhodnuto) a pak také o přebytky sil v ústřední správě, jež nová působnost bude podstatně omezena. Problém, jak zapojit tyto přebytky do služby ve vnitrozemí, bude jistě obtížný a neobejde se bez jistých tíživých opatření.

Dříve však, než se přikročí k zásahu, který musí být ovšem promyšlený a energický, bude třeba zjistit si podrobně daný stav věci. Bez takového rozboru nemohlo by se najít řešení. Nejde jen o skutečný celkový počet zaměstnanců, kteří ztratili původní své působišť, ale nutno především přihlížeti k druhu služby, aby se mohly zjistit skutečné přebytky vedle zdánlivých.

Je za tímavo, že ve veřejné službě nemáme přesné a spolehlivé statistiky. Pokud se můžeme opírat o povšechná data doby nejposlednější, vidíme, že z celkového počtu 671.284 státních zaměstnanců a pensistů bylo v okresích s německou většinou 154.078 zaměstnanců. Z toho se hlásilo k národnosti české neb slovenské 69.651, k německé pak 84.147. Připočteme-li k těmto převážně německým oblastem obce s německou většinou z okresů smíšených, dostaneme se k cifře 160.985 zaměstnanců, z nichž bylo 70.634 národnosti československé, většina pak (vzniklá hlavně vysokou kvotou pensistů) a sice 89.374 národnosti německé. Německých zaměstnanců ve státní službě v území ryze českém bylo 26.523, při čemž jde hlavně o zaměstnance ve službě správní a podnikové. Naše státní správa se všemožně snaží, aby tyto zaměstnance za změněných poměrů ze služby vyvázala a vskutku také existuje praktická možnost převést je do služeb říšskoněmeckých v území okupovaném. Tímto přesunem snížil by se okruh osob, pro něž by nebylo okamžitého umístění, na 44.161 zaměstnanců.

Nyní však musíme přihlídnouti k rozvrstvení tohoto zaměstnaneckého přebytku. Do úhrnného počtu t. zv. státních zaměstnanců statistika započítává vedle zaměstnanců vlastní státní správy (politika, finance, soudy), také podniky, dále osoby učitelské, vojenské gážísty a pod., ba dokonce i zaměstnance sezonní nebo v poměru námezdném (podle kolektivních smluv — tak na příklad dělnictvo v tabákových továrnách). Vznikne tedy především přebytek ve službě politické. Vyšší stavy ve sboru policejním budou absorbovány dalším postátněním vnitrozemské samosprávné policie. Služba finanční bude mít jen menší přebytek. Změna hranic nezavála nás starostí o hranice nové, jež budou po jisté stránce proti dosavadním mnohem ne-

výhodnější. Nové celní úřady a pohraniční přechody budou musit být dotovány početnějším služebnictvem celním i silnějším sborem finanční stráže i četnictva. Nepatrný přebytek bude také u soudů. Zvláštní kapitolou v celkové bilanci bude naše státní učitelstvo. Ať už dopadne konečné uspořádní poměru Německa k nám jakkoli, je jisto, že v zabraném území zůstane početná naše národní menšina, tak početná, že nebude lze šmahem jí škrtnout školství prvních stupňů. Záchranou aspoň zbytku tohoto školství bude vázná další podstatná část našeho učitelstva k další snad méně příjemné, ale zato tím záslušnější práci za novou hranici.

Jde tedy nyní o zaměstnání podnikové, na prvním místě železničářské. Je pravda, že ztratili jsme několik tisíc km železničních tratí díky hustému propletení průmyslových okrajů dráží sítí. Dopravní struktura státu byla však posledními územními změnami dotčena natolik, že bude třeba ráz na ráz vybudovat celou síť nově, při čemž přijdou k svému dříve opomíjené kraje. Nové železniční tratě bude třeba okamžitě vybavit zapracovaným personálem. Nemůžeme se proto ani u drah počítat s enormními přebytky lidí, zejména ne pro případ, že by se podařilo zastavit sestup hospodářství a udržet jej na úrovni loňského roku a prvních měsíců letoška.

Pokud jde o pošty, bude zde nadbytek sil patrný. Ze zabraného území se vrátilo přibližně 7300 zaměstnanců, z čehož více než polovina připadá na kategorie úřednické. Znamená to takřka šestinu všech poštovních zaměstnanců v celém státě.

Jistá část tohoto přebytku bude zkonsumována normální potřebou sil, neboť je dostatečně známo, že se na poštách pracovalo už dlouho s podsystemisovanými stavy. Dále je třeba přihlížeti k tomu, že velká většina poštovních zaměstnanců v dřívějším pohraničí patřila mladým ročníkům, kteří byli zařazení ponejvíce do kategorií služebníků smluvních s velmi bídnými platovými poměry. Za riskantní a obětí plnou službu hraniční nemůže jim být odměnou propuštění v okleštěném státě.

O přebytcích osob v hodnostech vojenských bylo již rozhodnuto jejich posláním na dovolenou s čekáním. I tady místo dřívějšího početního vzestupu gážístických příslušníků armády čeká se nyní tlak přebytků na státní pracovní pole veřejné služby.

A nyní se hledá ventil, kterým by unikl přetlak z nahromadění svěřích sil z pohraničí. Navrhují se dvě řešení:

a) důsledné pensionování dosloužilců (přesloužilců ve veřejné službě podle dříve už platných norem přece už nemá být!), při čemž by se věková hranice pro nápad nároku na výslužné nuceně posunula směrem dolů (se 60 let na 58, po případě na 55 let),

b) restrikci provdaných žen.

Těmito dvěma způsoby má se řešit problém, který nastal pro naši personální politiku po ztrátě zmíněného území a po právě uskutečňované celkové přestavbě našeho státu. Zákaz dalšího přijímání nových sil do státní služby na dohlednou dobu — i když je pro dorůstající generaci bolestný — je samozřejmý, právě tak, jako další technické opatření o možnosti přesunu zaměstnanců z oboru personálně přesyceného do jiného oboru státní správy, kde by se objevil snad přechodný nedostatek.

Veřejnost se stává k oběma proponovaným řešením v zásadě celkem kladně. Brojí se proti t. zv. dvojímu zaměstnání a není námitek, aby v přechodné tísní státu odešli na odpočinek někteří zaměstnanci i předčasné. Je však otázka, kolik se tím ušetří. V případě časnějšího pensionování jen čínovné. K navrhovaným alternativám pro předčasné pensionování chceme poznamenati, že by nebylo spravedlivé nepřihlížet ke služebnímu stáří a řídit se jen stářím fyzickým. Ať už se tedy věková hranice pro odchod do výslužby posune na 58 nebo dokonce 55 let, budíž předpokladem pro zavedení příslušného řízení dosažení předepsané hranice služebnímu stáří.

Pokud jde o provdané veřejné zaměstnankyně, není tato věc rovněž tak jednoduchá, aby se dala bez újmy počtu právní jistoty řešit přímočaře. I vdané ženy konaly, a musí konat rádně svou službu a jen za ni dostávají zapláceno. Už dnes doplácují na podvojnost zaměstnání ztrátou čínovného, kterážto újma byla jen částečně zmírněna. Není-li už pro další zaměstnávání provdaných žen ve veřejné službě sociálních podmínek, a to po prozkoumání všech okolností, platných již před poslední státní pohromou —

rádi uznáváme, pak nová rigorosní úprava věci té může být provedena ve státu právního řádu pouze pro fuťuro zavedením přísného celibátu. Je-li pak sociální moment přítomné doby silnější mravního závazku i suché právní litery, je třeba i při sebe přísnější (a za ni se přimlouváme!) praktické aplikaci nové normy, pamatovat na průkazně zvláštního zřetele hodné případy jednotlivců, kde zaměstnání druhého manžela není sociálním nadbytkem, nýbrž příkazem sebezáchovy. Manželství je dnes institucí příliš vratkou, jež neposkytuje jistoty sociálního zabezpečení, a je také dosti případů, kdy muž vstupuje do manželství zatížen takový břemenem, jež mu pak nedovoluje plnit vůči manželce, s níž vstupoval do manželství za docela jiných podpokladů — povinnost poskytování řádné výživy. Mladá generace při bídné platové struktuře bude pak odsouzena k životu mimo-manželskému. Je třeba však jednou i tento problém zásadně rozseknout, aby věčně nestránil. Operace musí se však dít nenásilně, pokud možno bezbolestně — s použitím platných norem o odstupném.

Fr. Tretera

Život a instituce

Edmond Konrád:

28. X. 1928 — 28. X. 1938

Nám ni budoucím! Tak se zvalo, deset roků „tomu, jubilejní rozjímání nepolitického občana, otištěné v Přítomnosti k 28. říjnu, a jeho pisatel, přemýšleje v něm, čeho všeho by se v republice rád ještě dožil, tenkrát si tajně umiňoval, že za deset let svoje sny zreviduje.

Kdež by byl tušil, jak hořká to bude revise, při níž se 28. říjen z technických důvodů ani nekonal. Skláneje se jako vyhořelý nad starými svými řádky, jako na pohádku vzpomíná na pohodu, v jaké spisoval svá varování, svá přání republice. Dožil se věci zatraceně jiných, než se dožít chtěl, a nic ho netěší, v kolika věcech měl bohužel až příliš pravdu a to v míře, jaké se nenadál v nejtemnějších předtuchách. Nepocituje to jako zásluhu sebe smutnější; takové platonické zásluhy dnes mnozí mají. Ponechává povahám otrlejší, aby se hlásily o ty svoje. Naopak na znamení změněné doby se uskrovní. Desátého jubilejního roku svou modlitbičku přepychově uložil do osmi sloupců Přítomnosti. Roku dvacátého úsporně se vynasnaží stačit s jedním. Bude prý nouze o papír.

Bude prý nouze o vše. Tenkrát RČS mu připadala trochu jako sen, jako hlavní výhra, Jak Jaromil k štěstí přišel. A napsal: »Za nic na světě bych nechtěl zpět své mládí.«

Nechce je zpět za nic na světě ani teď. Jsou pohodlní chvalitelé starých zlatých časů, těm jako by se teď znovu stýskalo po egyptských hrncích mocnářství rakousko-uherského. Nikoli. Trosečná a zmrzačená, hmotně i mravně na malou hroudu stísňená, přec na rozdíl od Rakousko-Uherska sebe snášelivějšího nám zbyla svoboda.

Tenkrát nenáviděl bursu zásluh. Dnes nenávidí bursu vin. Všichni máme svůj podíl na vině světa: včetně těch, kdo se dnes nejvíce chlubí, že na jejich slova došlo. Namnoze těmi slovy bezděky pomáhali, aby došlo.

Tenkrát se chtěl dožít, aby začal u nás fair play. Dnes unfair play slaví světové triumfy. Chtěl se dožít zrušení vázaných kandidátek a nucené volby. Dnes už se ruší strany, a volbu, zdá se, nemáme.

»... Uvážili-li se k tomu, že všechny chyby, jež na sobě pášeme, současně pášeme na Němcích, tedy je věru co napravovat. Vždyť jsme to zkusili na Slovácích. Co vše byli bychom si uspořili, kdybychom byli měli takt!... Upřímný mír česko-německý a slovenské Slovensko: pak bych, okolo roku 1960, umřel bezpečen o naši budoucnost. A to je moje sobecké přání...«

Dějiny daly tomuto přání smysl a rozměry tragické.

Bezpečen o naši budoucnost, okolo roku 1960 — co slovo, to nad naše poměry. Přese všechny zřetele k možnostem nepříznivým ono jubilejní rozjímání přepychového roku 1928 bylo psáno z bezděčného pocitu bezpečí. Co se politickému laikovi zdálo tenkrát vzdálenou a teoretickou eventualitou, nepotřebuje dnes výkladů. Říká se tomu dnes »holá existence« a »holé živobyťi« a pod. Pocit bezpečí je ten tam, na místě roku 1960 byli bychom spokojeni vědět, co uklidňujícího bude roku 1940.

Ale smysl ostal týž: svoboda. Každý víme, že dnes běží o to, zachránit českého člověka. Tento výraz nebyl stvořen zbuhdarma. Nejen český: musí být zachráněn i člověk. To je od časů svatého Václava odvěký smysl našich dějin. O lidskost dvanáct set let se světem zápasíme.

Každý malý národ se světem zápasí o lidskost. Neboť nelidskost, k níž veliký svět má sklon, dnes opět povážlivě silný, sahá na krk malým národům. Takový malý národ se v nelidskosti po velikých nemůže opíčit. Byl by sám proti sobě. Našlo se u nás lidí dost, ochotných se opíčit. Vysoký hodnostář zašlého habsburského císařství utrousil kdysi pověstnou a potupnou poznámku: »Co Čech, to buď lokaj nebo hulvát.« Nepřekonejme jeho tvrzení: nebudme lokaji a hulvátí zároveň.

Tenkrát laik přál republice, aby republikáni šetřili jejím mravním kapitálem. Od těch časů, nejenom naší vinou, ho žalně ubylo. Žili jsme i v tomto směru nad poměry. Pošetilci, štvoucí i rozešťvaní, budete aspoň teď schopni lásky?

Tenkrát přál republice několik mecenášů. Našel se zatím jeden, s podmínkami. A přál jí několik organizátorů. Pokud stačí přehled, objevil se ten druh v armádě. Potřebujeme jich ještě garnituru. A garnituru vůdců. Ti staří nám, co víme, žádné nevychovali.

A tenkrát se modlil o mír.

Ten mír, jenž byl zachován, je tragický. Zdá se nebezpečné, splní-li boží člověku přání. Ale možná přes to i tento mrzácký mír, jenž vykoupil miliony mrzáků

a mrtvol, zachránil zemi, lid, řeč i svobodu. Není to výkupné, co zaň platíme. Je to výpalné. Přece však — není-li nad poměry rozumovat tak obecně — po prvé v evropských dějinách evropský převrat se udál bez vojny. Je vynalezena nová metoda války bez války. Možná: příště jí zdokonalené užije druhý. Že by touto pravdě nepodobnou oklikou rozmar dějin vedl k nějakým dalekým Spojeným Státům evropským?

Jenže do toho laikovi už nic není. Laik zvykl dějiny sobecky zjednodušovat. Od roku 1933 nazírá na ně pod zorným úhlem jediné otázky, jediného stanoviska: naší národní a státní svobody. Je náš osud, osud malého národa, začínat vždy znova. Jen si to své mraveniště trochu upravil, už mu nějaká bota do něho šlápne. Ale od toho je také tuhý jak mravenec. Nic docela nového nás nepotkalo. Jsme zase jednou v určité obměně ve staré, známé situaci svatováclavské. Dnes jako před tisíci roky: Nám ni budoucím!

Milena Jesenská:

Nezaměstnanost za prahem domácnosti

Glosy k pracovním táborem

Nezaměstnanosti nelze mluvit všeobecně. Jsou různé druhy nezaměstnanosti a každá z nich je problém pro sebe. Řešit ji paušálně znamená dosahovat v mnohých případech místo zlepšení zhoršení — a to v důsledku znamená jenom mrhání hospodářskými silami. Chceme-li se dívat na celý problém s úmyslným zjednodušením, které je patrně dnes nezbytné, nelze nevidět dva nejzákladnější problémy nezaměstnanosti, které se od sebe velmi liší: problém nezaměstnaných starších dělníků, kteří byli vyřadění z pracovního procesu, a problém nezaměstnané mládeže, která se do pracovního procesu ještě nikdy nedostala. To jsou dvě věci naprosto rozdílné a nutno je rozdílně řešit i s hlediska sociálního, hospodářského, chcete-li i mravního, ale především s hlediska účelnosti. Když jsem viděla na Střeleckém ostrově při odvozech nezaměstnaných do pracovních táborů staré a šedivé tatíky, doprovázené pohrbenými a vyděšenými ženami, když jsem viděla šedesátiletého kováka a osmapadesátiletého typografa, řekla jsem si totéž, co si asi říkali mnozí: co tam ti lidé budou, proboha, platni? Tázala jsem se vojáka, majora, který má na starosti organizační zvládnutí nových pracovních útvarů: »Proč tam máte tolik starých lidí?« Odpověděl mi trochu bezradně: »Já nevím. To bude asi nějaký omyl úřední praxe. Inu, víte, my tam máme také práci pro pár starších — někdo tam bude loupat brambory, umývat jizby a nádoby — ale pro práci potřebujeme samozřejmě spíše lidi mladší.«

Ti starší

Starší dělník, který ztratil práci, je v docela jiné situaci, než dělník mladý. Je většinou ženat, má děti. Bere sice podporu v nezaměstnanosti a je tedy tak zvanou neproduktivní silou. Ale byl mnoho let v práci

a po celá ta léta platil pojištění nemocenské, starobní, úrazové a platil daně. I když bere podporu v nezaměstnanosti, dostává zpět jen to, co už nějak zaplatil a uložil. Přes to však nenajdete mezi těmito staršími lidmi člověka, který by to považoval za výhodu a který by stokrát raději nedělal. Podpory v nezaměstnanosti nejsou veliké a stačí k odvrácení hladu, rozhodně však nestačí k uživení, ubytování a ošacení celé rodiny a k výchově dětí. V dobách krise žily tisíce rodin tak, že do práce chodila žena — na posluhy, na prádlo, na čištění oken — a doma muž metl světnici, opatroval děti a vařil oběd. Nenajdete na světě muže, který by takový stav shledával přirozeným. Naopak, každý muž jej shledával ponižujícím, cítil se pokořen a vyřaděn, přijímaje hlavní část obživy z rukou ženinych a strkaje před sebou dětský kočárek. Je to už takový světa řád, že domácnost patří ženě a práce muži. Můžete proti tomu všelicos namítat a asi správně, ale ve skutečnosti je tento řád tak hluboce vryt do vědomí, nervů a citu lidu, že muž s vařečkou pocituje trpkou směšnost svého postavení a muž nasycený za peníze vydělané ženskou rukou klopí v životě hlavu pod nejasným dojmem opovrženihodnosti, kterou na něho valí celý svět.

Ani pro ženy to nebyl snadný převrat. Víte, lásky je na světě málo. Tak málo, že by se nám vešla jako plaché ptáče do dlaní. Manželský svazek s hlediska ženy bývá velmi často vyjádřen větou: když už se mám dít, ať se dře na svém. A skutečností: až budu stará a ošklivá, nenajde se nikdo, kdo by mne chtěl. Toto ženino problematické bezpečí zmizelo ve chvíli, kdy přišel dělník domů se zprávou, že ztratil práci. Nyní bylo na ženě, aby zabezpečila alespoň do velké míry muže i děti. Nevedlo to všude k prohloubení manželství, to mi věřte. Ženy považovaly tento stav často za bezpráví — nejen sociální, ale i osobní. Přicházely domů večer udřené a nevráživě hleděly na muže, který se »celý den válel«. Je totiž jedna věc na světě, která je hroznější, než všechno jiné: svoboda, celé moře svobody, svoboda jak je den dlouhý — ale svoboda bez krejcaru. To nelze dělat nic, než právě »válet se«. Ale kolem žijí druzí, kteří ráno odcházejí do práce a večer se navracejí a touží právě po tom, čím se nezaměstnaný zalyká: po nečinnosti. »Človče, ty se máš, celý den se válíš,« říkají. »Ty se mi tu válíš a já abych na tebe dřela,« řekne žena.

To všechno hrozně bolí, pokořuje a na pokoření se nezapomíná. Pokoření lidé mají potřebu se mstít a vracet rány. Mluvíla jsem jednou se ženou, jejíž ruce byly rozežrány louhem, protože prala po domácnostech skoro celý týden. Byla to málomluvná žena s něčím křivým ve tváři, jako by tam osud něco pokřivil. »Co je to všechno platné,« říkala, »tolik se dře, chlapce mám v tčeni, děvče ve škole, malého mám u mámy na venkově. Ale večer chodím domů zmožená, ani se mi nechce jíst a ústa otevírat, nejraději bych si lehla a spala. A on sedí celý den doma, nemá co dělat, čas je mu dlouhý — tak mi chodí za mladší.«

Nevím, byla-li smutná. Někdy si myslívám, že smutek, touha, žal a radost a všechny citlivé duševní sta-

vy — že i to je luxus nás šťastnějších, kterým hlad nekouká do hrnců a práce nevypadla z ruky.

Ať se projevila nezaměstnanost u rodinného krbu jakkoli: jisto je, že uložila starším lidem jiné problémy a že je i jinak nesli. Dělník, který stál dvacet let u mašiny, dostal svou práci také morální páteř. Základ morální páteře je: dělat něco na světě dobře a být za to živ. To je čistotný lidský účet s osudem. Dělat něco dobře je současně pýcha, sebevědomí, důvěra v sebe — všechno, co dělá člověka člověkem. Právě pro tuto dobře konanou práci je mezi řemeslníky a dělníky tolik poctivých lidí. Po dvaceti letech mohli ztratit práci, mohli přijít k úrazu, nezaměstnanosti, mohli cítit na bedrech velkou váhu, ale nemohli ztratit svoji poctivost. Tihle lidé nešli ani pít ani krást ani nelekovali po ulicích, honíce sousta v jejich kalných vodách, ani nepašovali kokain. Zůstali sedět u svých krbů a všemožně se snažili udržet oheň v nich. Nespali pod mosty, nežebrale a netlačili se v předměstských automatech. Stáli ve frontách před ústavem pro prostředkování práce a vrhli se na jakoukoli práci, která se naskytla.

Většina těch, kteří se dnes hlásí dobrovolně, jsou také títo lidé. Lidé slabších paží pro krumpáč a lopatu, ale pokorné důvěry v užitečnost práce. Víte, jsou to lidé ze zlomu století: tehdy se začínalo s málem, přičinlivostí a šetrností se to někam dotáhlo, a stáří: to by obláček fajfkového dýmu na zápraží, sluníčko a úcta světa, který ctil stáří.

T i m l a d í

Mladí stojí ovšem docela jinak ve světě. Dokud není jídlo, které jedí, zapláceno vydělanými penězi, dokud život a soukromí není vytvořeno vlastní prací, dotud není rozhodnuto o osudu člověka. Dokud ti nebyla svěřena páka, jehla, pero nebo soustruh k samostatnému počínání, do té doby je život jenom představa a sen. Spouště mladých lidí nebylo svěřeno vůbec nic k samostatnému počínání. Vyučili se něčemu a po vyučení se nedostali do práce. Byli mladí a byli silní, protože rodiče dali poslední, aby je dobře vychovali. Byli dospělí a všelicos uměli, měli mnoho chuti k dílu a mnoho plánů. Narazili však na hradbu nezaměstnanosti dřív, než dostali práci. Nedostávali proto podpory, nanejvýš stravovací příspěvky. Nejen, že nenalezli práci, ale nenalezli ani soukromý život. Nemohli se oženit, nemohli mít děti, nemohli hledat vlastní byt. Pokud byli přijímáni do práce, byla to většinou podřadná a nádenická práce, která nevedla k zručnosti a nevedla k lidskému povýšení, kterého se dostává dělníku: ke kvalifikaci. Stojíce na světě, poslouchali mnoho o tom, jaké naděje svět skládá v mládí. Ale nejen že jim nebylo dovoleno plnit naděje, nebylo jim ani dovoleno vycvičit svoje prsty v tu pracovní dokonalost, kterou dělník ovládá a drží svůj život.

Zato udělali všelijaké zkušenosti, a tyto zkušenosti nemohou prospět světu: že těch pár krejcarů, které dostává táta po dlouholeté dřině, mohou získat také všelijak — a bez dřiny. Tohle je cesta pod oblouky

mostů, do putyk, do brlohů přechovavačů a nevěstinců — zkrátka cesta na dno. Na sklonku staletí byli na dně jednotliví lidé, pronásledovaní osudem. Ve světové krizi byla na dně skoro celá mladá generace, silná a zdravá. V letech třicátých to byla právě tato generace, která oblékla v Německu černé uniformy. Ze zorného úhlu člověka na dně je »uniforma« záchrana, bezpečí, sociální povýšení. Nemohouc se zařadit do lidské společnosti prací, zařadila se německá mládež zdviháním pravice. Fašismus v Německu vznikl mimo jiné jako protest proti nezaměstnanosti, a velkou většinou to byl právě protest nezaměstnané mládeže, která práci nikdy nepoznala. Celá tato mladá dělnická generace z let velké krise přišla o velkou věc: o přirozené lidské dozrávání. O splnění lidské touhy po soukromí: o byt, o domek se zahrádkou, o ženu, o děti. O stůl, na němž se večer kouří večere. Jejich cesta k mužnosti šla oklikami. Jejich víra v lidské hodnoty a v sebe nebyla upevněna prací. Stali se partyzány lidské společnosti, protože lidská společnost pro ně nenalezla místo.

Pracovní tábory mají být kladnou pomocí

Je to snad trochu rozvláčný úvod k hlavní věci, ale připadá mi nezbytný. Spatřuji v něm jádro celé věci. Nemá dnes smyslu rozprávět, jsou-li pracovní tábory správné nebo nesprávné, ale již dnes, při jejich zrodu, možno mluvit o tom, co udělat a jak to udělat, aby opravdu pomáhaly. A sice jak lidu, tak státu, hospodářství, podnikání. Pracovní tábory mohou být pomocí. Poněvadž je to organizačně i hospodářsky útvar nový, nelze se divit, že jejich organizace není bezvadná. Ale záleží na tom, abychom organizovali dobře. Neboť jenom dobrá organizace může pomoci. Naopak nepodařená a nedostatečně promyšlená organizace přinesla by nám těžkopádné, byrokraticky sestavené útvary, které by se mohly stát břemenem státu i lidu.

Je, myslím, zřejmé, že první podmínkou dobrých pracovních táborů je správné vybírání lidí podle jejich zdravotní i osobní situace a způsobilosti. Domnívám se, že budeme mít — alespoň tuto zimu — nezaměstnaných více, než jich budeme moci umístit v pracovních táborech. Předběžně to budou hrubé, těžké práce, které bude třeba vykonat: vykopávky, odvážení hlíny, rozšiřování silnic atd. Je otázka, ušetří-li stát, zaměstná-li na těchto pracích lidi, kteří berou podporu v nezaměstnanosti, ale nemají ani dosti síly ani dosti zkušenosti, aby uloženou práci zvládli. Poněvadž je pravděpodobné, že — alespoň prozatím — nepojmou pracovní tábory všechny nezaměstnané, musíme počítat s tím, že nám v každém případě určitý počet nezaměstnaných zbude. Jasně řečeno: co je účelnější a úspornější: zaměstnat v pracovních táborech mladé a silné muže, kteří jsou s v o b o d n í, kteří nemají rodinu a kterým práce v pracovních táborech neublíží, naopak i prospěje, budou-li pracovní tábory to, co si od nich slibujeme? Anebo zaměstnat lidi, kteří jsou starší, berou podporu, ušetřit tedy tuto pod-

poru, ale vystavit opuštěné rodiny velké zkoušce a nad to odsoudit zástup mladých a svobodných lidí nezaměstnanosti nepodporované? Chceme skutečně ušetřit podporu? Ale pracovní tábory ve skutečnosti neznamenají menší vydání. Stát ovšem se dostává do situace, kdy bude za vyplácené podpory žádat i práci. Není lépe žádat to od lidí zdatných a silných, kteří tu jsou, a jejichž existenční otázka se bude musit také nějak řešit? Mají ji řešit oni sami na vlastní pěst a na divoko — což znamená prohloubení té cesty na dno — anebo se bude řešit kolektivně, tedy zase podporami?

Starý člověk opouští rodinu a děti. Rodina dostane vyživovací příspěvek, který ovšem stačí na pouhé zahánění hladu. Jak zaplatí však opuštěné ženy činže? Bude pro ně platit moratorium, jako platilo pro ženy branců? Budou s tím souhlasit majitelé domů? Budou ženě vypláceny vyživovací příspěvky, lhostejno, má-li či nemá-li práci, nebo bude žena, která má nějakou posluhu, dostávat příspěvek zmenšený? Ženatí dělníci budou mít v pracovních táborech na neděli dovolenou. Budou se — pokud budou zaměstnání blízko svých domovů — smět podívat domů. Jak se tam dostanou? Poběhnou z Ruzyně pěšky do Strašnic a na Žižkov a večer pěšky ze Strašnic do Ruzyně? Nebo si musí zaplatit jízdenku z peněz, které si vydělali v hotovosti a které na příklad kuřák spotřebuje — jako voják na vojně — právě na kuřivo? A když přijde takový táta z pracovního tábora na neděli domů, co bude jíst? Dostane zaplacenou stravu za den dovolené, jako dostávají vojáci? Nebo připadne starost o něho ženě, která bude platit nedělní oběd ze svého vyživovacího příspěvku? (Na tuto věc, jak právě slyším, bylo pamatováno a byla již vyřešena.)

To jsou velmi naléhavé otázky, které bude asi třeba řešit velmi rychle. Jsou však i otázky, které se budou řešit obtížněji: co si počne na příklad spousta osamělých žen u svých vyhaslých krbů? Neznamená to spoléhat přespříliš na jejich samostatnost, soběstačnost a pevnost charakteru? Společný život se vytváří jednou věcí: společným životem. Právě každodenní usedání za společný stůl, každodenní společné ulehání k spánku, společné dělení se o společný život tvoří mezi lidmi něco, co je víc než láska: solidaritu, kamarádství, soudružství. Samotnému člověku je těžko. Stačí návštěva týdně k rodinnému svazku, který má tvořit ovzduší domova pro muže, ženu a dítě? Většina dělníků, zařazených do pracovních táborů, má právě tyto obavy. Opouštěli své rodiny s těžkým srdcem, protože nevěděli, jak se jejich s o u k r o m ý život vyvine. Zdá se, že nezaměstnanost letošní zimy bude těžší zkouškou pro ženy než pro muže.

Na j a k d l o u h o ?

Bylo řečeno, že lidé v pracovních táborech se mají snažit nalézt si co nejdříve zaměstnání. To je ovšem trochu akademická věta. Ve skutečnosti bude asi na podnikateli žádáno, aby hledal dělníky, pokud je potřebuje, v pracovních táborech a nikoli na volném pracovním trhu, což už by bylo konkrétnější. Nad tímto nařízením visí celá řada dalších otázek: je

pravděpodobné, že se v továrnách bude v dohledné době přijímat? Máme tu někde obory, které by měly nadějí, že v dohledné době rozkvetou v konjunkturu? Pravděpodobně nemnoho. Pak ovšem také podnikatelé nebudou přijímat nové dělníky, leč ojediněle. Jak dlouhá je však doba pracovní povinnosti v táboře? Čím je omezena? Vystřídá jedna rota pracujících druhou? A bude-li dělník propuštěn z pracovního tábora nikoli do práce, nýbrž zpět do nezaměstnanosti — třeba proto, aby uvolnil místo jinému nezaměstnanému — dostane pak znovu podporu podle gentského systému, jako dostával, než vstoupil do tábora? Nebo neodejde vůbec z tábora, dokud nebude pro něho práce? Zůstane-li však dělník v pracovním táboře delší dobu, jak se pak vrátí do práce?

Mluvila jsem včera s nezaměstnaným hodinářem. Ukazoval mi své dlouhé, citlivé prsty. »To je moje jmění,« povídal, »musím mít tuhle« — v konečkách prstů — »nervy, jako houslista. Beru do rukou tak drobné věcičky, že je pouhým okem ani nevidím. Všechno záleží na tom, abych je cítil. Koukám těma rukama. Za pár měsíců kopání jsem hotov.« Zařadíme-li do pracovních táborů lidi podle toho, jak pobírají podporu, zařadíme tam nejen hodináře, ale i kováky, typografy, litografy, kresličy, soustružníky, skláře, krejčí, tkalce atd. Nezískáme tím ovšem zdatné kopáče. A podaří se pak ještě někdy vrátit tyto přeškolené lidi jejich kvalifikované práci? Neztratí svou dovednost? Budou moci jít zpátky, i když bude cesta volná? Jaké možnosti dává pracovní tábor pro uplatnění jednotlivých oborů? Nepatrné. Nalezneme tedy nějakou formu, která by dala lidem, odvyknutším v pracovním táboře své práci, možnost, aby obnovili svoje znalosti?

T á b o r a č l o v ě k

Zkušenosti s tábory zatím nejsou a nemá smysl psát, jak to tam vypadá. O tom budeme všichni vědět až za několik měsíců. Jisto je, že to vypadá nad očekávání dobře, strava je vydatná a dobrá, ubytování je zatím různé a časem bude jistě také dobré. V Ruzyni na příklad mají osvětlené místnosti, sprchy a teplo. Už dnes dostávají radiové přijímače a vojáci jim všude zařizují zátiší. Dostanou noviny, knihovny, pomýšlí se na pohostinská divadelní vystoupení, na filmy atd. Vojáci mají výchovnou stránku věci v rukou a naši vojáci tak srostli s lidem, že lze říci, že to jsou ruce nejlepší. Je tu jen jedna věc, důležitější, než všechno ostatní: člověk nevydrží žít jenom proto, aby se najedl a vyspal. To jsou předpoklady — a sice nahé a holé předpoklady — lidského života. Člověk musí mít kus svého soukromí, má-li být živ. Dovedou-li pracovní tábory dát nejen práci a ochranu před nezaměstnaností, dovedou-li dát i čas a prostor pro lidské soukromí a pro ryze vlastní život — pak jsou na dobré cestě k opravdové pomoci.

V ě c n e j d ů l e ž i t ě j š í

Všechno, co lze dnes o pracovních táborech říci, je jenom otázka, právě proto, že jsou ve stavu zrodu. Je nesporné, že teprve podrobný a dokonalý přehled

hospodářské situace určí definitivní formu pracovních táborů.

Dnes lze o nich říci jenom jediné: jako východisko z nezaměstnanosti, jako ochrana před nezaměstnaností jsou nutné. Kdyby však měly pracovní tábory v nějaké formě snižovat úroveň zaměstnaného dělníka, kdyby neměly být přesně odděleny od soukromých podniků, kdyby časem měly vyrůst v prostředek, jak snížit úroveň pracujícího lidu trvajícího — pak bychom ve dvacátém roce republiky zahazovali sami, co jsme dosud vytvořili.

politika

Jiří Sedlák:

Stopy maďarských teroristů

»V noci s neděle na pondělí přepadlo 50 teroristů v civilních šatech družstvo SOS (stráž obrany státu) u obce Kosinova, zastřelilo strážmistra Kužmíka, zranilo 5 členů SOS a dva odvěklo do Maďarska...«

»V úterý časně ráno poškodila jiná skupina výbušninami most u Verecek...«

tak znějí teď zprávy, které čteme v novinách skoro denně, protože na území Slovenska a Podkarpatské Rusi vpádají už několik neděl oddíly maďarských teroristů. Útok na most u Verecek je téměř symbolický, neboť Vereckým průsmekem vpadly kdysi dávno finsko-ugorské kmény do Evropy. Všude tam, kde dosavadní hranice Slovenska a Podkarpatské Rusi vybíhají v úrodnou rovinu, kterou obdělává většinou maďarské obyvatelstvo, číhá v noci nebezpečí smrti. K budovám finančních stráží a četnických stanic plíží se tiše skupiny ozbrojených civilistů, do tmy třeskou rány a hned potom výbuchy ručních granátů, vykřikne těžce raněný muž a vytryskne krev. Za dva dny koná se pak v Užhorodě nebo u Balašských Darmot pohřeb zavražděného četníka, celníka, finančního strážníka nebo i železničáře, který ani v těchto dobách nezapomněl prohlédnout nýty kolejí a obsluhovat závory. Mluvíme výslovně o zavražděných lidech, protože tady se nebojuje, nýbrž jen přepadává a odstřeluje. Nestojí vojáci proti vojákům, ale orgány veřejné bezpečnosti proti teroristickým tlupám. Voják by nezastřelil železničáře, který koná jenom svou prostou povinnost, vojáci by také nesmyslně nepoškozovali mosty a veřejné budovy.

Dívali jsme se na fotografie mužů, kteří jsou členy teroristických oddílů: civilní čepice, kožené kabáty, vysoké boty. Odkud známe tyto postavy? Najednou si vzpomínáme, že jsme je spatřili na starých fotografiích z r. 1919, kdy tito lidé — nebo jejich předchůci — začali svou teroristickou práci. Ve světě se od té doby změnilo úžasně mnoho, ale vzhled maďarských teroristů je téměř týž — a stejná je i jejich činnost.

Minulost maďarských teroristů

V kronice maďarských událostí po světové válce je několik jmen, která ještě i dnes vzbuzují zachvění. Domníváme-li se, že koncentrační tábory vznikly teprve po r. 1933, je to omyl. První koncentrační tábor v Evropě byl v elegantním budapeštském hotelu Britania, který si maďarští teroristé zvolili v r. 1919 za sídlo štábu a zároveň za příručí mučírnu. Odtud vyšel pokyn k zavraždění jemného a slušného novináře Somogyiho, který byl první známou obětí maďarských

teroristů. Jednoho rána vylovili plavci jeho zohavené tělo z kalných vod Dunaje. V hotelu Britania vládli Iván Hájas a baron Prónay, nejpověstnější vůdcové prvních teroristických čet, jejichž činnost zabírala postupně celé Maďarsko, až vyústila v hromadném zabíjení odvěčených obětí v obcích Orgovány a Siófok. Na malých hřbitůvcích odpočívají tam dosud pozůstatky ubitých lidí, jejichž počet nezjistí už patrně nikdo. Nedalo se nikdy vypátrat, proč byl zabit Somogyi a jeho kolega Bacsó, nelze také vypátrat všechny pohnutky, kterými se první pováleční teroristé řídili, vybírajíce si lidské terče ze všech společenských vrstev poválečného Maďarska. Stupnice jejich činnosti byla velmi široká; znamenaly ji zapálené domy a příbytky, zabití mužů a ženy, vydírání výkupného, teroristické náhlé »soudy«, ale právě tak i odstraňování jednotlivců na vlastní pěst.

Po světové válce působily tajné skupiny fémových vrahů téměř ve všech poražených zemích, ale v Maďarsku pracovaly v druhé polovině r. 1919 docela veřejně. Říkalo se jim podle hlavního sídla — britanisté. To byl až do r. 1921 pojem, který děsil. Zastavilo-li před některým domem přepadové auto Héjasova nebo Prónayho oddílu, přikrčila se k zemi celá ulice. Skupiny teroristů objevovaly se neočekávaně, uderily, naložily oběti do auta a za chvíli jim svítli na cestu zapálený dům. Všimněte si, jak je »pracovní metoda« maďarských teroristů až dosud stejná: objevují se jenom v noci, chráněni tmou, napadají pouze jednotlivé hlídky a stráže, nepřijímajíce nikdy otevřený boj muže proti muži nebo zápas podle vojenských pravidel. Vynořují se náhle v civilních šatech, vystřelí nebo vrhnou ruční granáty, ale pak ustupují rychle do bezpečí, odvlékajíce přes hranice finanční strážníky nebo i železničáře, jako odváděli kdysi rukojmí do hotelu Britania. Je-li dnes na Podkarpatské Rusi přes 400 zajatých maďarských teroristů, dovedeme si dobře představit, jaký je to téměř nadlidský výkon se strany našich bezpečnostních orgánů.

Může se samozřejmě namítnout: jak je to možné, že se teroristické oddíly mohly pohybovat v poválečném Maďarsku tak volně? Nezapomínejme, že v druhé polovině r. 1919 až do léta 1920 trvalo v Maďarsku faktické bezvládní. Stará veřejná moc byla v troskách — a nová se ještě neustavila. Oddíly pravidelného vojska obsazovaly a dobývaly zemi postupně, tak zvaná »segedínská vláda« admirála Horthyho neměla hned dosti prostředků, aby obnovila legální stav, ať by už byl jakýkoli — a mimo to nebyl zákrok proti teroristickým četám ani politicky snadný. Všichni teroristé byli ultranacionální nebo to aspoň předtírali, povyšující své činy za vlasteneckou práci pro »velké Maďarsko«. Když se někteří teroristé dostali později před soud, jsoouce obžalováni z vraždy nebo loupeže, byli většinou osvobozeni, protože soud uznal jako polehčující okolnost »vlastenecké nadšení«. Ve starých soudních protokolech našli bychom tento výraz velmi často.

Činnost teroristických čet začala ochabovat teprve v druhé polovině r. 1920. Hlavně proto, že již neměly dost finančních prostředků, aby svým členům platily žold. Stará forma teroristických oddílů se pomalu rozpadávala, členové přecházeli na jiná pole společenské činnosti a mnozí z nich se stali příslušníky bezpečnostních orgánů, zajišťující si existenci v nových poměrech. Znamená to však, že teroristické skupiny opravdu zanikly? Bohužel nikoli!

Od Siófoku k Marseilli

I když se v Maďarsku obnovil právní stav, zůstalo jádro teroristických skupin. Vedoucí lidé se za nějaký čas objevili v různých extremistických organizacích a někteří — na příklad baron Prónay jako člen vyšší

šlechty — začali hrát dokonce určitou politickou úlohu. Staré styky mezi vůdci teroristických oddílů vzdorovaly času i novým okolnostem. Využívajíce svého společenského postavení a známostí, usazovali své kamarády v nejrůznějších veřejných a soukromých podnicích, takže teroristická síť trvala nadále. V pozadí jednotlivých revisionistických akcí vůči Československu, Rumunsku, ale také vůči Jugoslavii, objevilo se téměř vždycky jméno některého teroristického velitele. Právě proto, že poválečné Maďarsko nesmělo mít pravidelnou armádu v skutečném slova smyslu, měly podzemní a polovojenské organizace neobyčejné možnosti. Jen tak si můžeme vysvětlit, že na několika místech trvaly stále výcvikové tábory teroristů, chráněné pohostinstvím některých velkostatkářů. Evropská veřejnost neměla o jejich existenci ani tušení, ale tím bedlivěji sledovala jejich činnost zpravodajská oddělení bezpečnostních orgánů v sousedních zemích.

Kdyby byl někdo veřejně tvrdil, že hospodářské budovy romhányského velkostatku jsou vlastně bydlíštěm tajemných postav a že se tam v noci ožívá střelba, nebyl by to asi mohl přesvědčivě dokázat. Až třesky vystřely v Marseilli, jimž padl za obět král Alexander a francouzský ministr zahraničí Barthou. Najednou bylo zřejmé: maďarští teroristé mají dosud svá sídla i organizaci a musí mít také spojení s teroristickými skupinami v jiných zemích. Souvislost mezi akcemi maďarských revisionistů a bývalých maďarských teroristů z let 1919—1920 byla vždycky velmi nápadná: nastala-li v činnosti maďarského revisionismu přestávka nebo aspoň poměrné ticho, nebylo slyšet ani o maďarských teroristech. Rozhodl-li se maďarský revisionismus pro větší akci, ozvala se hned Jehlicskova »slovenská národní rada« v Ženevě nebo ve Vídni — a současně oživila činnost ve výcvikových táborech na zapadlých velkostatech. Nedivme se, jestliže se nyní setkáváme s některými jmény známých teroristů, ať už pracovali v Héjasových nebo v Prónayho rotách. Při nočním útoku padl na příklad na Podkarpatské Rusi poručík Tibor Mesko, který se stal aktivním důstojníkem maďarské armády jako příbuzný někdejšího Héjasova druha. Na východě republiky byl zajat záložní poručík Petr Bukovinský, který se na Podkarpatské Rusi objevil v šatech podkarpatoruského dělníka, ačkoli je šlechtic a byl kdysi tajemníkem peštského ministerstva zahraničí. Na území republiky vpadla také Prémova četa, jejíž velitel patří do staré teroristické rodiny. Je sice očividné, že všechny teroristické oddíly mají přímý vztah k maďarské armádě, ale je přece nápadné, že je nevedou aktivní důstojníci, že prosté mužstvo patří skoro vesměs k záloze a nevystupuje nikdy jako vojenský útvar. Teroristické čety byly ovšem nyní zesíleny příslušníky »šípových křížů«, které známe jako vysloveně fašistickou organizaci majora Szalásiho. Ať už zkoumáme složení nebo metody nynějších maďarských teroristů, je na první pohled jasné: od někdejších teroristických oddílů k dnešním »volným četám« (szabadcsapatok) vede přímý vývoj.

Počet, výcvik a metody maďarských teroristů

Kolik je dnes v Maďarsku vycvičených mužů pro teroristické čety, nelze přesně zjistit. Víme však, že existují tři výcviková střediska, v nichž se začátkem měsíce října shromáždilo přes 8000 mužů. Všichni dostali zvláštní instrukce a byli samozřejmě vyzbrojeni. Jejich předchůdcům stačil revolver nebo puška, někdy také ruční granát, poněvadž napadali většinou bezbranné lidi, ale dnes by už s takovou výzbrojí nevystačili. Proto byly jednotlivým skupinám (převážně po 30 až 50 mužích) přiděleny kulometry, několik minometů a samozřejmě výbušný materiál, který má v jejich rukou zvláštní poslání. Úkolem vybraných skupin je

totiž speciální záškodnická práce, ničení veřejných budov a poškozování mostů, tratí atd. Každou větší skupinu vede teroristický důstojník, ale kromě větších nebo menších jednotek objevili se také jednotlivci nebo teroristické hloučky po dvou, třech a čtyřech mužích. Někteří vpadli ve své občanské uniformě, jiní přišli v převlečení.

To závisí na úkolu, který jim byl svěřen. Celkem působilo na jižním Slovensku a Podkarpatské Rusi přes 3000 maďarských teroristů. Kromě přímých teroristických prepádů a záškodnických útoků měli vyvolat neklid, strach, zmatek a zděšení.

První stopu zanechali v Boržavě na Podkarpatské Rusi, kde zastavili obyčejný vlak, zastřelili průvodce a vyhodili do vzduchu nosník železničního mostu. V první chvíli se naše bezpečnostní orgány domnívaly, že je to divoká a ojedinělá akce místních maďarských fašistů, ale ukázalo se brzy, že je to práce teroristů s druhé strany hranic — a začátek dalších ničivých vpádů.

Krátce po událostech v Boržavě objevila se první větší jednotka 36 teroristů, vyzbrojených kulometem. Za ní následovala skupina nadporučíka Préma o 100 mužích. Jejich úkolem bylo zničení železniční stanice u Mukačeva a vyhození železničního mostu u Podhoran, ale celý podnik ztroskotal, pochováváje pod sebou několik mrtvých teroristů.

Od té doby neminul snad ani jediný den, aby se někde neobjevili. Zanechávají za sebou mrtvé i zajaté, odvlékajíce do Maďarska rukojmí. Nikoli vojáky, protože těm se vyhýbají, ale jednotlivé členy strážní obranu státu, prepádávající je v noci a vždycky jen tam, kde vědí, že nenarazí na rovnocenný ozbrojený odpor. V našich nemocnicích na jižním Slovensku a Podkarpatské Rusi leží desítky zraněných teroristů a ve vnitrozemí je již přes 300 zajatců. Za normálních okolností ocitli by se všichni před soudy pro kriminální zločiny a byli by souzeni také podle zákonů na ochranu republiky, ale poměry nejsou ještě, bohužel, normální. Jejich další osud závisí především na výsledcích diplomatického jednání s Maďarskem. Zatím jim neschází nic, přiznávají se docela ochotně, a mají pouze jedinou starost: neprozradit, že měli něco společného s maďarskou armádou a s aktivními důstojníky. Snad se jim před akcí dostalo ujištění, že se jim nic nestane, i kdyby byli chyceni přímo na místě činu. Snad mají ještě větší strach, co by se jim doma přihodilo, kdyby se k armádě přiznali.

Před několika dny vyvracel ještě peštský tisk — a hlavně rozhlas — všechny údaje o maďarských teroristech, ale dlouho to nemohl vydržet. V deníku »Magyarság« se najednou objevila zpráva, že se našim bezpečnostním orgánům podařilo zatknout větší počet maďarských teroristů a mezi nimi dokonce tři členy redakce!

Důvody teroristických vpádů

Zdá se, že hlavním smyslem teroristických akcí mělo být vyvolání vzpoury v maďarských okresech, poněvadž s vojenského hlediska nemohly mít tyto podniky úspěch. Snad byly »volné čety« vyslány proto, aby vyzkoušely půdu, když se pravidelné maďarské vojsko nemohlo vpádu odvážit. Můžeme vsadit sto proti jedné, že se maďarská armáda k teroristickým oddílům nepřizná, odmítajíc jednak odpovědnost za jejich akce a nehlásíc se jednak k činům, které se skutečnému vojákovu přičítá. Snad se našli aktivní důstojníci, kteří proti celé akci neměli žádné námítky, ale to je pouze nepatrná část velitelského sboru, která ještě nezapomněla na minulost a zůstala stále ve styku s někdejšími společníky. Nedá se dobře předpokládat, že by aktivní důstojníci měli pro takovou akci zvláštní porozumění. Ale to je ostatně vedlejší. Hlavní je, že celý vpád ztroskotal, i když za sebou zanechal krvavé stopy.

doba a lidé

R. H. Bruce Lockhart:

Angličan v Československu na jaře 1938

Autor »Ústupu ze slávy« napsal novou knihu *Guns or Butter* (Zbraně či máslo), která shrnuje jeho dojmy ze světa, jehož rovnováha byla ze základů zvrácena. Přinášíme úryvky jeho líčení o tom, co letos v březnu viděl a slyšel v Československu.

Návrat do Prahy

Zadíval jsem se na věže Karlova mostu. Mé dojmy byly smíšené. Pocítil jsem tesklivou lítost nad minulostí. Už nikdy tedy nevidím presidenta Masaryka, jak sedí zpřímá na svém koni a jezdí v časných ranních hodinách Stromovkou. Byl nejušlechtilější postavou a mužem nejvznešenější mysli, jakého jsem v kterékoli zemi po válce poznal. Děkoval jsem bohu, že sedmnáct let jeho presidentství bylo požehnáno mírem, že zemřel u vědomí, že jeho dílo přineslo úrodu, že byl ušetřen chmurné přítomnosti a snad ještě chmurnější budoucnosti. I Kramář, zahorklý nacionalista, přesto však plný vřidnosti, byl mrtev. Také Švehla už odešel a mimo ně mnozí jiní, a jejich odchody se staly mezníky v mém vlastním životě.

Avšak i štěstí se ozvalo v mém srdci. Byl jsem v městě, kde jsem měl mnoho přátel. A nad to vše obklopoval mě tu vzduch, v němž mohl člověk volně dýchat. Ve Vídni jako by mě rdousily ohrady z pušek. Tady jsem byl v demokratické zemi, kterou jsem, na rozdíl od některých svých krajanů, vždy miloval a která od svého vzniku učinila rychlejší pokrok nežli kterákoli země, jakou jsem kdy navštívil. A byl jsem pyšný, že jsem na tomto díle výstavby k lepší civilizaci byl účastníkem, byť nejskrovnější měrou.

Praha po anšlusu

Našel jsem Prahu, jejíž city byly ovládnuty událostmi v Rakousku. Stačilo, aby se člověk podíval na mapu střední Evropy, aby porozuměl, že převládající úzkost byla neodvratná. Československo postavilo řetězy skoro neproniknutelných Maginotových linií na své severní hranici. Nyní mělo nové nebezpečí v zádech. 100.000 — či jich bylo 200.000? — německých vojáků zaplavilo Rakousko a Československo bylo sevřeno mezi páky obrovského německého louskáčku. Kdy a jak se uzavrou asi tyto kleště?

Tak zněla otázka, která zmítala myslí všech Čechů. Mnozí hádali, co asi učiní Anglie a Francie. Někteří měli veliké naděje; jiní, rozčarování nesplněnými sliby, byli pesimističtí. Většina národa byla připravena k dalekosáhlým ústupkům sudetským Němcům. Všichni byli rozhodnuti bojovat až do trpkého konce, kdyby Německo, jak se mnozí obávali, zamýšlelo anektovat i jejich zemi. Toto odhodlání, spojené s podivuhodným klidem všeho obyvatelstva, působilo na mě hlubokým dojmem.

Můj čas byl plně zabrán návštěvami u starých přátel. První večer po příjezdu do města, kde jsem ztrávil tolik let, večerěl jsem s úředníkem pražského zahraničního ministerstva. Byl to výborný člověk, vysoký, tvrdý, vzdělaný a skvělý znalec jazyků. Byl důstojníkem dřívější rakouské armády a ztrávil dva roky v Rusku jako válečný zajatec. Vrátil se do Ruska po válce jako československý příslušník a mluvil rusky snadno a plynně. Jeho názory na Rusko byly výrazem hlubokého rozdílu v nazírání mezi Československem a jeho malodohodo-

vými partnery, Jugoslavií a Rumunskem. Jugoslávci a Rumuni mají úplnou hrůzu z bolševického Ruska. Mnoho Čechů věří v účinnost československého paktu se sovětskou vládou.

Můj přítel patřil k nim. Neměl pražádných sympatií pro bolševismus, ale spoléhal se především na novou ruskou generaci, která neví mnoho o vnějším světě, která je však silná a je si vědoma své síly. Základním a trvalým výsledkem ruské revoluce bylo nikoli zavedení nové politické soustavy, nýbrž přeměna starého, nechápavého vousatého »mužika« v mužného, hladce oholeného mladého muže, který je v celku velkorysejších názorů, nežli mnozí západní Evropané. Můj český přítel nebyl také znepokojen nějakými pochybnostmi o schopnosti ruského vojska, jehož velící důstojníci nejsou si nikdy jisti, zda si jdou pro povýšení nebo pro popravu. Rusko má prý dosti lidí a je tam množství dobrých důstojníků, kteří zaujmou místa zrádců.

Snad byly jeho názory extrémní, setkal jsem se však s Čechy vyššího postavení, kteří byli přesvědčeni nejen, že Rusko je vojensky mnohem silnější nežli v roce 1914 — a to jsem byl ochoten uvěřit — nýbrž že také splní bez váhání své závazky.

Pro mnohé Čechy je přání zřejmě otcem myšlenky, přesto však jsem nucen připustit, že československé ministerstvo zahraničních věcí je mimořádně dobře informováno o Rusku. Nemohu přemoci dojmu, že tato víra v Rusko byla snad nejvážnější komplikací v situaci, která se hemžila tisícerými nesnáze. Neboť, ať měl Hitler jakékoli námitky proti Československu, jeho hlavní snahou bylo jistě znemožnit Československu, aby ho bylo užito jako nástupního můstku pro francouzsko-ruský útok na Německo.

Těžké otázky a těžší odpovědi

Chtěl jsem hovořit o politických věcech, a zašli jsme do tichého vinného sklepa v domě ze šestnáctého století. A tady jsme seděli až dlouho do noci, zatím co se můj přítel pokoušel podrobiti mě křížovému výslechu, co by Britanie dělala v určitých případech. Ptal se, jsme-li slepi k vlastnímu nebezpečí. Zda si nejsme vědomi, že budoucnost britského imperia bude snad ztracena nebo získána na československých bojištích?

Cítil jsem, že to není věc nemožná. Ještě více nežli Belgie bylo Československo ohniskem dlouhé řady válek, které vedla Evropa. Za sedm let svého více nebo méně trvalého pobytu rybařil jsem nebo střílel zvěř na dobré desítky bojišť, včetně Slavkova, Trutnova, Kolína a Hradce Králové.

Co jsem však mohl říci? Neznal jsem úmyslů své vlády. Pravděpodobně nebyly dosud pevného tvaru, neboť německý problém v Československu měl tolik stran jako fasety diamantu. Ve svém srdci jsem cítil, že budou-li Češi muset bojovat sami, bude to zázka, rovnající se sebevraždě. Chce-li Hitler pouze, jak vždycky ujišťoval, zabezpečit tři a čtvrt milionu příslušníků německé menšiny, je možno vyvolat evropskou válku o osud sudetských Němců? Bylo by to nerozumné, neboť na konci války, kdyby odpůrci Německa dobyli vítězství, zůstal by tu problém i nadále. Jestliže Hitler zamýšlí přivtělit německou menšinu k říši, směje jít do války? Odpověď byla velmi nesnadná. Bylo tu důkladné množství Němců, žijících na severních hranicích Československa, byly tu však zároveň jiné enklávy Němců, zasahujících hluboce do země. Na mnoha místech byly obě národnosti beznadějně promíchány. Názvosloví a jména znemožňovala jasné rozdělení národností. Tři německí ministři, kteří byli členy československé vlády, se jmenovali Czech, Spina a Zajíček, což jsou vesměs ryze česká jména. Jedním z vůdců českých socialistů byl pan Němec — Mr German. Můj zemřelý přítel a někdejší československý ministr financí měl německé jméno Sonntag. Ale Britanie, jak jsem tušil,

nepůjde do války, aby zabránila částečnému připojení německé menšiny k říši, tím spíše, že forma, jakou Německo pracovalo, neměl být vpád z vnějšku. Führer pracoval raději zevnitř.

Byla ještě jiná možnost. Shakespeare umístil v Čechách přístav méně z nevědomosti nežli si většina lidí myslela, neboť v jednom období svých dějin sahaly Čechy k Adriatickému moři. Jaké hranice zamýšlel Hitler utvořit? Kdyby měl v úmyslu přivtělit celé Československo, bojovali bychom? To bylo ze všech rozhodování to nejtěžší. Vykonávajíc dozor nad velikými Škodovými závody a nad mohutným českým průmyslem, stalo by se Německo nesmírně silným.

Zbývala otázka ústupků. Může a chce jít československá vláda dosti daleko? Ústupky byly nezbytné. Byly by se musily stát v klidné a nyní nenávratné minulosti. Bylo pravdou, že Češi nakládali se svými menšinami lépe nežli Italové nebo Poláci nebo Maďaři se svými vlastními. Němci v Československu měli svůj plný podíl na školách. Byli správně zastoupeni v soudnictví. Měli však některé zákonné stížnosti. Nebyli připuštěni k úřadům. Odehrávaly se přitěžující rozmíšky s místní českou policií. Neblahou skutečností také bylo, že severní Čechy, kde je soustředěno nejvíce Němců, jsou krajem bídy. Všechno ovládal pocit každého jednotlivého Němce v Československu, že patří k Herrenvolku, panskému národu, a že Češi a Slovinci jsou v nejlepším případě národem otroků. Po patnáct let byl tento pocit potlačován. Příchod pana Hitlera k moci rozdmýchal znovu tento pocit v prudký plamen.

Ve svých odpovědích na otázky mého českého přítele zdůrazňoval jsem ústupky. Říkal jsem, že pro zabezpečení třeba dočasně míru musí být Německo uspokojeno, že jeho stížnosti mají být nestranně přezkoumány a že by jeho podezření ze zlovolných schválností mělo být odstraněno. Kompromis byl nesnadný, musil se však zkusit...

Můj přítel souhlasil, avšak při každém argumentu se vracel k téže otázce: »Což jestli Německo chce více, nežli kterýkoli nezávislý stát může udělat? Co budete dělat pak?«

Jednou jsem zase kličkoval odpovědí, že jsem si jist, že britská vláda vyvine všechno úsilí k podpoře a spolupráci na čestné dohodě. Věděl jsem, že tato má odpověď dává jenom malé uspokojení.

Slyšel jsem, jak jiní Češi, mnohem významnější veřejné osobnosti, nežli byl můj hostitel, říkají přímo: »Co uděláte? Kdybyste nám jenom jasně řekli, budeme vědět, co máme dělat sami. Jestliže nehodláte nic podniknout, pak bychom musili jít do Berlína a udělat nejlepší ujednání, dokud nebude pozdě.«

Chápal jsem, že kompromis s Německem na účet jiných národů může znamenati nebezpečnou politiku a může jenom úspíšiti den, kdy bez přátel staneme tváří v tvář Německu, s nímž žádný kompromis už není možný. Věděl jsem už, že v Británii působí silné vlivy, které pracují pro mír za každou cenu. Už prováděly hanebnou propagandu, popisující Československo jako stát na rozpadnutí, neschopný vládnout si sám.

Byly tu dvě možnosti. Kdyby se byla projevila pevnost, bylo by se Německo udrželo tvrdě na uzdě. Zřejmě nyní nechtělo války. Na druhé straně se diktátoři neodvažovali riskovat diplomatickou porážku a vyhraněný postoj byl by snadno vyvolal katastrofu. Každému kdo zná poměry na východě, bylo velmi jasné, že ať vyhraje válku japonsko-čínskou kdokoli, bílé rasy ji prohrály v každém případě. Evropská válka by byla znamenala temno Evropy a přemístění civilizace do Nového světa.

Odpor vůči snahám zavázat Británii k předčasným zákrokům byl tradičním stanoviskem britské diplomacie. V minulosti to přinášelo zdravou politiku. Dokonce i po válce působila britská trpělivost více nežli jednou

jako brzda Evropy, která byla v nebezpečí, že sama sebe strhne do propasti. Dnes byla trpělivost nezbytější nežli kdy jindy, i když se časem zdálo, že pomáhá činitelům vyděračské diplomacie. Tato trpělivost byla však pouhým bezútešným prostředkem k uklidnění bolesti pro národ, který žil na pokraji sopky. Jen kdybychom byli bývali silnější, méně rozervání vnitřními rozpory, bylo by bývalo zapotřebí méně trpělivosti...

Ulehal jsem na lože unaven a poněkud pesimistický.

Praha a její rovnováha

Velmi záhy však krásné počasí a líbezný pohled na pražské ulice vrátily mé duši svěžest. Národ, který je na pokraji zkázy, prozrazuje svou kázeň falešným veselím. Jeho mysl je ovládána zásadou »jez, pij a vesel se, neboť nazíříš zemřemec«. Připravuje se na nevyhnutelné věci vysedáváním do noci, popíjením šampaňského a lehkomyšlným utrácením peněz v horečné snaze vyssát poslední šťávu rozkoše z plodu, jež je třeba utrhnout.

Nenašel jsem v Praze žádného z těchto znaků nervového zhroucení. Nespatřil jsem žádných rysů sklíčenosti v českých tvářích. Muži i ženy šli za svými záležitostmi klidnou důvěrou, na niž bylo dobré pohledět. Mladí zaměstnanci naskakovali do jedoucích tramvají a šklebili se vesele, když se bezpečně zachytili. Přítlostní obchodníci popíjeli své plzeňské v přeplněných kavárnách s filosofickým klidem. Kluci hráli kopanou v zákoutích ulic s míčem z hadrů, jestliže zraky strážníků hleděly jinam. Knihkupecké výkladní skříně byly plny knih ve všech jazycích.

Češi a válka

Viděl jsem také množství českých vojáků i důstojníků. Muži se dívali lhostejně a ve svých temně hnědých polních uniformách spíše vážně. Důstojníci působili dojem klidné jistoty, jejich výraz byl však lehce nevojenský. Jejich celkové chování bylo nevtravé. Pravda je, že československé vojsko je dobře vycvičené a skvěle vybavené, že však Češi jsou spíše vojáky z nutnosti nežli z přirozeného pudu. Lid, který hledí k Masarykovi jako ke svému národnímu filosofovi, nemá lásky k válce pro válku samu. Jestliže nad Prahou vrčí denně letadla, létají tam pro obranu a nikoli z důvodů útočných. Více nežli jiní národové věří Češi v civilisaci másla a nikoliv v civilisaci zbraní. A moudrá správa státu učinila opatření, aby máslo kolovalo svobodně.

Jeden rys Prahy je mi vždy milý. Je to obecný blahobyt všeho lidu a nepřítomnost kontrastů mezi chudobou a bohatstvím. Odpoledne jsem si většinou bral vůz a vyjížděl jsem na venkov, částečně abych navštívil stará známá místa a částečně abych zjistil změny. Byl jsem udiven vzkvétajícím venkovem, značným rozsahem stavebního programu, něžnými vesničkami s jejich novými budovami a dobře obdělávanými poli. Tyto proměny prozrazovaly pokrok, který se neobmezoval pouze na pražské okolí.

Spolupracovník vyslance Clerka o situaci

Jednoho večera jsem měl svou první schůzku s Bubelovými. Ctibor Bubela byl prvním českým tajemníkem britského vyslanectví v Praze a v té funkci byl neocenitelným pomocníkem našeho prvního vyslance, sira George Clerka. Jeho paní byla mou někdejší sekretářkou a při jejich svatbě jsem pronesl svůj první proslav.

Bubela byl klidný a zdrželivý jako vždycky. Jeho povolání ho vedlo skoro týdně do Berlína a ať soudil jakkoli o nacistických požadavcích, měl vždycky jenom chválu pro německé úředníky, s nimiž přišel do styku. Byli korektní a dokonce přátelští, pokud šlo o obchodní jednání. Plnili své smlouvy s puntičkářskou přesností, která je v jiných střevoevropských státech vzácná. Říkal, že pokud jde o budoucí politický vývoj,

musí byť Češi tak smírliví jak je jen možno. Ovšem že jsou hranice, za něž nemůže jít žádný národ.

Byl jsem spokojen, když jsem slyšel tak rozumné zásady Bubelovy. Tyto názory jsem ostatně slyšel z úst skoro všech odpovědných Čechů v Praze.

Zahraniční novináři

Je mi zatěžko podat anglickému čtenáři, který v těchto končinách nikdy nebyl, správné vylíčení ovzduší, které vzniklo ve všech menších státech střední Evropy po událostech 11. března 1938. V noci se začaly náhle pohybovat hranice, které tak či onak byly dosud považovány za stálé. Byla otevřena stavidla ctižádostem, které byly dlouho živeny v tajnosti.

V některých případech to byla žádostivost špatná. Polsko, nejsouc s to odolat nebezpečným oportunistickým pokusům, neváhalo přijít s požadavky, působícími nesnáze bratrskému slovanskému národu, jež obsahovaly přehnané věci, týkající se malé polské menšiny v Československu.

Ale i v zemích, kde přání byla nejsilnější, byly naděje mírněny strachem. Maďarští magnáti toužili po navrácení svých ztracených statků na Slovensku, scházela jim však jednomyslnost názoru na novou situaci v jejich vlastní zemi. Byli monarchisty. Nyní byla jejich naděje na habsburskou restauraci otřesena. Od nynějška se měli se svými požadavky o uspokojení svých přání obracet do Berlína. To nebyla příjemná vyhlídka. Pyšná šlechta měla málo společného s nacistickými špičkami a v samotném Maďarsku jsou mladí sedláci, kteří nenávidí udržování feudálních práv a u nichž je mnoho ochoty přijmout nacistické vyznání s vášní a romantickým založením, jaké mu dali původní nacisté.

Pak tu byl ještě další zneklidňující činitel. Nebyla to stará německá chloubka, že Němec může jet vozem od bavorské hranice až k Černému moři a spát každou noc na této dlouhé cestě v německé vesnici? Tato chloubka je snad přehnaná, avšak byla nyní opakována znovu, neboť v celé střední Evropě i v balkánských státech jsou německé menšiny, různé velikosti a celistvosti, nešťastnou náhodou však shodné ve svém požadavku místa pod německým sluncem. To jsou přední strážní nacistického tlaku na jihovýchod. Jakmile se okruh německého vlivu zvětšil, jejich požadavky a přání se nutně musily stát hlasitějšími a aléhavějšími.

Ačkoli, jak pohrozil ve svém projevu dr. Goebbels, mají nacisté svého Henleina v každém státě, diplomatické úsilí říše se soustředilo na Prahu. Nejlepším dokladem stoupajícího tlaku byla přítomnost značného počtu cizinců, kteří náhle přijeli do hlavního města Československa. Město, které dříve zanedbávali všichni s výjimkou obchodníků a turistů, nemžilo se nyní Angličany a Angličankami. Většinou to byli novináři.

Velmi zcestovalý Ward Price, známý svým neustálým stykem s Hitlerem a ovlivněný silou Německa, přišel na svačinu k britskému vyslanci. Přinášel plno zpráv o německých požadavcích. Führer chce žádat autonomii pro německou menšinu v Československu a odvolání československých vojsk od německých hranic. Československo může podržet samostatnost, avšak v okruhu německého politického vlivu. Češi se musí podrobit. Malé národy mají mít jen malé myšlenky. Schuschnigg by byl málem vyvolal evropskou válku, protože se prý pokusil přelstít Hitlera. Češi musí dělat dějiny jako národ, který zachránil Evropu od strašlivé války. V každém případě je přijetí Hitlerových podmínek jejich jedinou nadějí. Kdyby bojovali, pak to s nimi dopadne jako s Habeší.

V Praze byli ještě jiní slavní zvláštní dopisovatelé. Náleželi ke všem národnostem. Naplnili hotely. Jejich vozy stály ve velkém nádvoří na Hradčanech, zatím co jejich majitelé se dožadovali interviewů s dr. Benešem a dr. Hodžou. Byl tu ne jeden muž s tajným posláním.

Vzpomněl jsem si na Merrimanovy diplomatické povídky. Supi se slétali.

Na pražském hradě

Abych změnil své pesimistické názory, rozhodl jsem se, že požádám o vysvětlení důsledného optimismu dr. Beneše.

Za starých časů jsem k němu přicházel vždy s prosbou o nějakou výhodu nebo ústupek a zřídka jsem odcházel neuspokojen. Dnes jsem přišel jako cizí pozorovatel, abych si opatřil informace a abych s ním hovořil o politické situaci, a přistoupili jsme ihned k jádru věci. Protože neposkytoval interviewů, nebylo by ode mě správné opakovat všecko, co mi řekl. Vcelku jevil opatrný optimismus a byl připraven učinit, co bylo v dané situaci nejlepší. Mluvili jsme o Rusku a o nepopulárnosti francouzsko-československého paktu se sověty v Jugoslavii a v Rumunsku, o fyzické slabosti Společnosti národů a o neoblíbenosti všech malých národů, které se samy připravují k vojenské akci jménem kolektivní bezpečnosti. Byl si vědom všech slabin situace a počítal s nimi. Je-li víra ve Společnost národů, v demokracii a v požehnání míru znakem ideologovým, pak je dr. Beneš mluvčím ideologie. V diplomacii však je dr. Beneš realistou.

Pokud šlo o německo-československý problém, byl si dr. Beneš naprosto jist. Čechoslováci budou smírliví. Vláda učinila všecko, aby zabránila provokacím. Byla učiněna opatření k umírnění protiněmecké činnosti časopisů, vydávaných německými emigranty v Československu. Československá vláda chce jít tak daleko jak jen možno na cestě koncesí, v rámci ústavy nezávislého státu. Jsou ale hranice. Problém už dávno přestal být problémem vnitřním. Jeho řešení záviselo na stanovisku a na neznámých přáních Hitlerových a německé říše.

Přiznal, že nacistický triumf v Rakousku posilnil Henleinovu stranu. Tento úspěch posilnil také příbuzná hnutí. V tomto směru pracuje také strach. Silná většina oněch českých Němců, kteří náleželi k aktivistickým stranám, přeběhla k Henleinovi, aby si zajistila bezpečnost před pronásledováním pro pravděpodobný případ Henleinova vítězství. V té chvíli byli mnozí členové Henleinovy strany poněkud znepokojeni tím, co se stalo rakouským nacistům, kteří byli od první chvíle přeskakováni na všech důležitých místech říšskými Němci. Uvnitř československé republiky by mohli henleinovci hrát úlohu a mít značný význam. Kdyby byli připojeni k říši, budou ničím. Dr. Beneš pochyboval o tom, zda většina Henleinovy strany chce doopravdy přivtělení k Německu. Na druhé straně věděl, že i v tom případě, kloní-li se k umírněnosti, budou přijímat a vykonávat rozkazy Berlína.

Nemyslí, že by Německo chtělo válku. Jestliže se však ve svém domnění mylí, pak tu byly dvě možnosti. Neočekával, že by některý jiný národ bojoval za Československo. Národy vstupují do války, aby obhajovaly svých vlastních zájmů. Československo však znamenalo určitý kulturní standard. Bylo ve střední Evropě předvojem západní demokracie. Kdyby bylo Československo ujističeno západní podporou, mohlo by obhájit svých práv, dbajíc práv druhých stran a majíc je v úctě, takže by Německo upustilo od krajních kroků. Kdyby bylo Československo odkázáno samo na sebe, nemohlo by podniknout nic. Pak by padl do německých rukou obrovský československý válečný průmysl, bezmála tak veliký jako francouzský. Pak by bylo Německo pánem střední Evropy od Baltického moře až k moři Egejskému a mělo by volný přístup k surovinám, rudám i potravinám, jejichž nedostatek byl jistě jedním z činitelů, kteří odstrašovali Německo, aby vstoupilo do války dnes.

Dr. Beneš činil svůj výklad svým starým způsobem,

vypočítávají jednotlivé body na konečcích svých prstů. Ale pod vnějším klidem mohl jsem zachytiti znamení obav v jeho hlase, jakmile začal mluvit o Britanii. Občas scházelo tomuto pozoruhodnému malému muži, který se začal učit angličtině, když se stal ministrem zahraničních věcí, některé slovo. Pravil, že německá diplomacie dosáhla velikých úspěchů. Praktikuje řadu několikerého bušení, a pokaždé mu jsou otevřeny dveře. Je to systém nebezpečný a úspěch má škodlivý vliv. Jednoho dne snad dojde k zabušení, na něž zůstanou dveře zavřeny. To bude kritická chvíle v osudu Evropy. Britanie a Francie by měly být pevné.

Pak opakoval to, co mi za posledních dvanáct měsíců řekli Holanďané, Norové, Švédové, Dánové, Francouzi, Maďari, Jihoslované, Rumuni, Bulhari a dokonce i někteří Italové: »Anglie musí být silná.«

Když jsem opouštěl pokoj, v němž jsme rozmlouvali, byl bych rád věděl, zda se ještě kdy vrátím do téhož Československa. Vždy jsem obdivoval dr. Beneše a nikdy více nežli v oné chvíli. Češi, kteří byli od prvopočátku ve sféře francouzského, a v menší míře i britského diplomatického vlivu, učinili v prvních poválečných letech tytéž chyby jako Francouzi a Angličani. Ústupky se měly dělat slabému, který by za to býval byl vděčen, a nikoli pod napraženou pistolí silného. Za slabost, že neučinil těchto včasných ústupků, musí dr. Beneš, spolu s nespočetnými jinými evropskými politiky, nésti svůj podíl vlastní odpovědnosti. Ale vždycky stál a stojí dosud skoro za vším, co je nám Britům tak drahé v kultuře a v civilisaci, a měl jsem pocit a mám jej dosud, že kdyby jednou byla jeho země napadena nepřitelem, bude jeho poslední místo vedle mladých mužů v zákopech.

Mezi spisovateli a politiky

Se svým československým nakladatelem šel jsem navštívit Karla Čapka, pro něhož mám upřímný obdiv. Když jsem přišel do pokoje, byl plný. Dvacetpět Čapkových přátel, politiků, novinářů a spisovatelů sedělo na dlouhém divanu, který vroubí všechny stěny. Některé z nich jsem už znal; jiné z nich jsem nikdy předtím neviděl.

Viděl jsem tu před sebou moře slavnostně vážných tváří. Zřejmě tu Karel Čapek a jeho přátelé debatovali o situaci a ptali se jeden druhého, co ti dábelští lhostejní Angličani vlastně dělají. Můj příchod vyvolal náhlé ticho.

Vycítil jsem okamžité rozpaky, kterých neodstranilo docela ani Čapkovo srdečné přivítání. Ale sedl jsem si a, protože jsem krátce předtím přijel z Vídně, byl jsem záhy bombardován otázkami. Mohl jsem těmto českým demokratům vyprávět o Vídni. Když se mě však začali ptát, co udělá Anglie v tom nebo onom případě, byl jsem znovu zmaten a bylo mi nevolno.

Postupně přicházely další osobnosti a měl jsem dlouhou rozmluvu s poslancem československé sněmovny, mužem středního věku, který je také profesorem filosofie, se šéfredaktorem pražského deníku a s úředníkem československého zahraničního ministerstva. Mluvili klidně a bez hořkosti. Nejevili strachu. Ale cítil jsem a cítili to i oni, že stojí na okraji propasti.

O něco později oznámil kdosi, že Hitler začal právě svůj rozhlasový projev o svém vídeňském úspěchu. Hosté se shromáždili ve veliké místnosti vzadu, kde stál u stěny rozhlasový přijímač. Karel Čapek mě nutil, abych zůstal. Ale pochopil jsem, že by má přítomnost překazila poznámky svých přátel. Slyšel jsem Führera mluvit v rozhlase vícekrát. Mohl jsem si jeho řeč přečíst v ranních novinách.

Užil jsem výmluvy na naléhavé povinnosti a rozloučil jsem se. Zase jednou jsem měl dojem konečnosti. Tito lidé, jemní, citoví, vášniví, smějí žít, avšak jejich

svět snad umírá. V posledních 25.000 letech nedošlo k žádnému zlepšení anatomické soustavy člověkovy. Jestliže se co změnilo, tedy lidský mozek se zmenšil. Došlo k pokroku jinými směry? Psaná historie lidí je přehledem vzestupu a pádu následujících civilisací. Došlo k velikému pokroku v mechanické vynalézatosti, avšak ve všem, co se týká myšlení, v oněch vyšších sférách citu, které odlišují civilisovaného muže od divocha, člověk stojí stále na téže bodě a jestliže vystoupil výše, pak jenom proto, aby klesl zpět jako odliv. Byla civilisace A. D. 1938 výše nežli civilisace roku 438 před Kristem?

Má vzpomínka zabloudila několik let zpátky k letnímu večeru v Oxfordu, kde jsem přednášel »o idealismu a realismu v zahraniční politice«. V oněch dnech nebyly reality evropské situace v Anglii včas hodnoceny a tehdy jsem, nechtěje se pokoušeti o rdošení idealismu, naznačil, že v zahraniční politice bychom měli hledět na události, jak je přináší den za dnem. Když přišly na řadu otázky, povstal mladý muž, aby mne vyplánil. Zda prý mohu popřít, že po prvé v dějinách vyhlásilo nyní lidstvo svou víru ve Společnost národů a v posvátnost mezinárodního míru? Mohl jsem to popřít. Zeno a stoikové hlásali doktrínu obecného bratrství lidí, nerozlišující mezi Řekem a barbarami, mezi svobodným mužem a otrokem, a promlouvali o povinnosti obecné vládnosti a spravedlnosti. Ale přišli na řadu silní a barbari zničili Řecko.

Je tomu dnes nějak jinak? Síla byla na straně Němců. A která civilisace tedy je vlastně vyšší? Civilisace zbraní nebo másla? Kultura Masarykova nebo Kampfkultur Hitlerova? Praha byla domovem a rájem všech lidí. Zato Němci, kteří pracovali na civilisaci, odlišné od nacismu — nikoli jenom němečtí židé, nýbrž i arijci jako Thomas Mann — musili odejít do vyhnanství ze své vlastní země.

Kletba menšin

V severních Čechách jsem si všiml, že v tomto kraji německého jazyka chodí skoro každý Čech v uniformě. Nevěděl jsem ovšem, jak mnoho z těchto československých vojáků je Čechoslováků pouze jménem a nikoliv krví. To bylo slabinou postavení Československa. Kdyby Československo bylo musilo jít do války nebo kdyby mu byla vnucena válka s Německem pro německou menšinu ve státě, jak mohlo Československo očekávat, že by tito Němci byli bojovali proti svým německým bratřím?

Rozhodně by byli Češi nemohli bojovat sami. Vnitřní útok, nová Hitlerova zbraň, je přibližně tak útočným prostředkem jako vpád z vnějšku, při tom však měl Hitler převahu. A této převahy si Češi nemohli dovolit opominout. »Který pak král, když má jít do boje proti jinému králi, neusedne nejprve a neuváží, zda bude schopen utkat se s ním se svými deseti tisíci muži, když druhý král jde proti němu se dvaceti tisíci muži?« Poměr ve prospěch nacistického krále by nebyl dva ku jednomu, nýbrž sedm ku jednomu.

Byl to souboj, v němž jsme mohli stát Československu po boku, nebo pro nějž jsme mohli jít do války? Nikoli, dokud jsme nevyčerpali všech snah k nalezení mírumilovného řešení. Nikoli, dokud německé požadavky nebyly záladnější nežli jejich již ohlášené přání po rovných právech německé menšiny v Československu. Menšiny byly vždy kletbou a zlořádem ve světě, a osud malého státu s velikou menšinou byl dvojnásobně tvrdý.

dopisy

O tom spoření

Vážený pane redaktore,

nevím, smím-li Vás obtěžovat svým dopisem, protože nedovedu říci nic než své vlastní starosti. Ale ty starosti už skoro přestávají být mými, protože je má každá žena. Je nás tolik, že mluvím vlastně za velký zástup žen, když Vám vyprávím o svých věcech. Jsou-li některé, které je vůbec nemají, lze jim závidět, a myslím, že jich není mnoho. Naopak se domnívám, že si ani nedovedu představit, kolik žen má starosti větší, než já.

Nejsem národohospodář, nerozumím většinu článků, které dnes čteme v novinách. Moje hospodářství je pokoj a kuchyně, a moje starost je, jak se zařídit s platem, který mi muž může na prvního dát, abych výživně uživila muže, který pracuje, dítě, které roste, abych uložila na činži, plyn, světlo, abych si včas dovedla ušetřit peníze na dětské botičky, na nové prádlo, na školní knihy, na předplatné novin. Každého prvního mám svůj rozpočet na halér sepsaný. Jedna zbytečná jízda elektrickou by jej zvrátila. Každý oběd, každá večeře, každá známka na dopis, každý večerník — všechno je v něm. Svoje staré šaty přešívám a mám celkem dvoje. Na dítě si šiji sama. Mužské, dětské i ženské prádlo šiji sama. Jsem současně kuchařkou, švadlenou, vychovatelkou, uklízečkou, pradelnou, posluhovačkou. Nemám za celý den chvíli pro sebe a když nějakou vyšetřím, — povím Vám pravdu — obyčejně sedím a drím. Velmi ráda bych četla krásné knihy, ale kniha stojí 20 až 40 Kč, a to je obnos, který musím vydat za nezbytnější věc, na příklad za teplé punčochy dítěti do školy nebo za pár vysokých přezuvek. Velmi ráda chodím do divadla, jako děvče jsem chodila alespoň jednou týdně. Miluji hudbu a snad jí i dost rozumím. Když jsem studovala, nevynechala jsem ani jediný koncert, i když jsem stála v přízemí. Dnes přejdou celé měsíce a já nemohu jít na koncert, protože na to nemám peníze. Ale jsou větší starosti: lékař nařídil, aby dítě pilo denně půl litru smetany a denně jedlo alespoň kus syrového ovoce. To jsou 2.50 Kč denně, měsíčně 75 Kč. Jaká nesmírná položka z platu 1200 Kč pro tři lidi! Přecházím kolikrát kolem výkladní skříně, prohlížím si nádherné hrozny nebo veliká jablka a počítám, mohu-li je dcerce koupit. Rozhodnu se, že nemohu. Pak se vrátím, protože v duchu vidím, jak se jí rozzáří tvářička, až jí je přinesu. Ale neodhodlám se vejít do obchodu, protože se bojím, že nebudu mít zitra dost peněz na oběd. Když to někdy přece jenom udělám, přicházím k dítěti jako lhářka. Malá totiž řekne: »A ty, mámo? Kde ty máš jablíčko?« A já po každé odpovídám: »Už jsem je snědla cestou.« Nebo: »Je mi dnes nějak špatně, nemám na ně chuť.« »A tatíček?« »Ale vždyť víš, že tatíček ovoce nerad.«

Muž kouří nejlevnější cigarety a ty rozlamuje na polovíčky. Do kanceláře chodí pěšky a z kanceláře ovšem také. V neděli si dopřeje sklenici piva. Já na příklad mám nesmírně ráda dobrá a vonná mýdla. Chodívám velmi často kolem obchodů, vidím nádherné krabičky kulatých krásných mýdel a připadám si, jako dítě před cukrářem. Už mnoho let jsem se nemyla jiným mýdlem, než bílou Heladou. Co by bylo věci, které bych si přála a které si nikdy nebudu moci koupit! Mám dobrý vkus a mám ráda hezké věci: nádoby, sklo, všelijaké ty barevné a milé předměty, které tak zkrášlují domov. Ale jednoduchá kytička na Uhelném trhu stojí 5 Kč. Přinesu-li si ji domů, mám dojem, že jsem se provinila, protože budu muset slaběji namazat housku ráno k snídání muži a děcku nebo budu muset odmítnout dcerce návštěvu Sněhurky, po které tolik touží. A to Vám, pane redaktore, líčím jenom l u x u s n í věci, které nemohu mít, pokud je ovšem pěkný byt, květina, kniha a kultura luxusem. Ale nemohu ani tolik svítit, jak bych potřebovala, protože musím šetřit světlem. Nemohu večer po práci číst do noci, protože nemohu zaplatit světlo žárovky. Nemohu vařit maso častěji, než dvakrát týdně, třebaže vím, že muž maso rád jí. Nemohu dítěti dopřát zavařeninu, protože je drahá a není v mém rozpočtu.

Nemyslete si, pane redaktore, že si stěžuji. Viděla jsem několik rodin uprchlíků ze zabaného území a vrátila jsem se domů s pocitem vřelé vděčnosti za to, co máme. Ohřáté knedlíky a vytopená světnice mi připadaly jako ráj. Mluvila jsem také se ženou, která doprovodila do pracovního tábora muže a dva syny. Když můj muž přišel domů zdrcen se zprávou, že se státním zaměstnancům snad bude snižovat plat, vzpomněla jsem si na ni. Opravdu, nechci si stěžovat, je mnoho lidí, kterým je dnes hůře. Jenom jedno mne nesmírně udivuje, hněvá a — chci mluvit otevřeně — i dráždí: Proč se nám se všech stran říká, že máme spořit?

Otevřeme noviny: jsou toho plné stránky. Otočím knoflík radiového přijímače: místo praktických rad a návodů: šetřte, šetřte! Nezahazujte ani kůrku chleba! Nedávejte dětem mlsky! Odvykněte si vařit dobroty! Pane Bože! Kdo jsou ti lidé, kteří nám to vykládají? Kde žijí? Z čeho žijí? Jak to, že nevědí, jak tisíce matek, statisíce matek úzkostlivě šetří s každou kůrkou chleba, s každým jablíčkem, s každou pomazánkou? Přijem

mé rodiny není přece ještě ten nejmenší. Žena, která mi jednou do měsíce pomáhá důkladně vyčistit byt, odnáší si ode mne několik korun a polévku pro svého nezaměstnaného muže, Pospíchá s prací, aby byla do čtyř hodin hotova, protože tak ještě zastihne trhovkyně na trhu a dostane nějaké odpadky zeleniny nebo uřezané slepičí hlavičky. S tím běží pěšky do Kbel, kde jí čekají muž a dvě děti. V létě chodila do vilových obcí za Prahou poklízet, k podzimu jezdila pomáhat na znicích. Muž hraje po hospodách na harmoniku. Děti jsou v učení — bezplatně ovšem. Někdy ráno, když ke mně přichází, nese si balíček čerstvého, krvavého masa: ořezky, které vyloudila na jatkách. Přichází ke mně v sedm hodin a jde pěšky z Kbel. Vypočtete si tedy asi, jaký vede život. Byla u mně právě při jedné z těch radiových přednášek o té kůrce chleba. Raději Vám nepovím, co říkala.

To je tak: chudí lidé šetří, protože musí. Šetří zoufale, a snad si ti rádcové ani nedovedou představit, že mezi nimi není žena, která by vyhazovala kůrky chleba, ale naopak mnoho žen, kterým je chléb pochoutkou. Znáte-li na příklad chalupy na Českomoravské vysočině, víte asi sám, že tam lidé mají chléb jednou do měsíce a znamená jim asi tolik, jako nám koláč. Jinak jedí brambory, brambory, brambory. A ty jim letos v mnoha polích zůstaly ležet. Z čeho mají tedy šetřit a co mají šetřit?

A potom: pro člověka, který má tisíc korun měsíčně, znamená stokoruna velmi mnoho. Pro člověka, který má pole a tři stovky měsíčně, znamená dvacetikoruna velmi mnoho. Tito chudí lidé budou asi dnes ještě chudší. Proč jim k této ráně přidávat ještě takové rady? To není žádná národní ctnost a také žádná národní povinnost, kterou vykonávají, když šetří. To je obyčejná a velmi trpká nutnost.

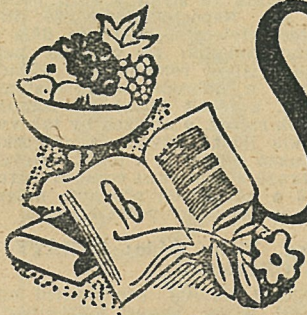
Ale v národě nejsou jenom chudí. Jsou bohatí a jsou i takoví, kteří nejsou ani chudí, ani bohatí, ale stále ještě mají velmi slušné příjmy. Proč ti mají šetřit? Vedle mne žije rodina velmi slušná a velmi dobře situovaná. Muž je vrchním kuchařem velkého pražského hotelu a má mimo jídla a různých výhod tři tisíce měsíčně. Má ženu, která si obstarává malíčkovou domácnost sama a jedno dítě. Tato žena je tak zneklidněná ustavičnými výzvami k šetření, že se obává koupit dítěti koláč a schovává každou korunu úzkostlivě »na zlé časy«. Omezila vydání, odeřela si pradelnu, nekoupila si kabát, jak měla v úmyslu, a učinila vůbec celou řadu opatření, protože »musíme šetřit«. Její muž pravděpodobně o místo nepříjde a kdyby přišel, nalezl by vždycky snadno nové. Ale její pradelna sotva najde nové prádlo. Její švadlena sotva najde náhradu za zákaznici, která se rozhodla nedat si nic ušít. Za každým ušetřeným krejcarem stojí nějaký člověk, který na ten krejcar čeká. Za ušetřenými korunami stojí výroba a spotřeba. Budou-li šetřit i lidé kapitálově zdatní, uvrhnou chudé do ještě většího nedostatku. A proč mají šetřit? Vždyť mají peníze! Nikdo jim je přece nevezme! A kdyby na nás přišla ke všem pohromám i pohroma snížené kupní ceny československé koruny — k čemu jim bylo to šetření dobré?

Když procházím ulicemi a dívám se do výkladních skříní, prohlížím očima tolik krásných a užitečných věcí, myslívám si: tady kolem také chodí lidé, kteří opravdu mohou vejít a koupit si, nač mají chuť. Mohou si koupit tento svetr, tento krásný koš hroznů, mohou dítěti přinést domů hračky, mohou koupit muži knihu, o které sní, mohou zajít k cukráři a poručit si, co jim napadne, mohou sednout do taxíku a vozit se městem, mohou si koupit krabici nejkrásnějších mýdel a láhev kolínské vody — všechno mohou. Jak jsou šťastní! Snad jim závidíme, nevím. Ale dnes všichni tito lidé slyší na každém kroku: šetřte! šetřte! Každý musí šetřit! Ale za pultem obchodů stojí mladá děvčata, která vydělávají několik korun. Svetr pletly pletačky v některé továrně. Cukrář peče svoje lákavé kousky v dílně, a nebude-li prodávat, propustí dělníka, nakoupí méně mouky a méně cukru. Hračky vyrábí celý zástup lidí a kdybyste, pane redaktore někdy viděl jak celé rodiny sedí a dělají hračky, divil byste se, že věci tak veselé mohou dělat lidé tak smutní. Cokoládové bombony balí děvče, které je snad nikdy nejedlo. Krásná mýdla vyrábí dělník, který se jimi nikdy neumyl. Hedvábné látky tkají ženy, které chodí v bavlněných šatech. Pro koho to vlastně vyrábějí? Pro lidi, kteří si to mohou koupit. Jenom ta skutečnost, že jsou lidé, kteří si to mohou koupit, způsobuje, že mají druzí lidé nejnutnější potřeby k životu. Když bude méně lidí koupěschopných, bude méně lidí zaměstnaných a více lidí chudých. Takové je to na světě a nemusím být národohospodář, abych viděla souvislost. Je však správné říkat právě těm koupěschopným lidem: nekupujte? Šetřte? Nevydávejte peníze?

Jaký to má všechno smysl? Věřte mi, pane redaktore, nikdy jsem neznala ten druh únavy, který se mně někdy zmocňuje: únava z budoucnosti. Vždyť už všichni víme, že nás čekají zlé dny. Připravili jsme se na ně a uděláme, co dovedeme. Jistě o tom nikdo nepochybuje. Ale nebylo by dobře, kdyby lidé, kteří píší a mluví, také znali svět, ve kterém žijí? To není jenom národohospodářská otázka: to je věc prostého, lidského taktu. Jak je to možné, že je ho tak málo?

Zdravím Vás, pane redaktore a zůstávám Vaše

Marie Kubešová

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 8. Číslo

44

Jaroslav Kolman Cassius:

ŽELEZNÁ KOŠILE*

*Ta tvrdá slova, okoralý chléb
almužen mrzáků, zraňující
jak střep,
zkřivené hřeby z trosek
bolesti,
jsem sbíral po cestách života
svého,
jako kus železa rezivého
pocestný zvedá pro štěstí.*

*Naž ještě dále vláčet mošnu
svou*

*s podkovou štěstí, pověrou
rezivou,
když kouzlo ztráty vyvanulo
už?*

*Puť ohryzanou kost, hyeno
bojiště,
zem otvírá se pro nové
mršiče
a jako nový se blyští starý
náš.*

*A mučíš zas, ty nedosněný
saz,*

*jak marné čekání na mrtvé
nezvěstné,
bez vzpomínek a bez zapo-
mínání!*

*Oživá znamení, které nám
dnové dávní*

*železem rozžhavených hlavní
vypálili do dlaní.*

*Už ani slova. Hledím mlčení
uzamkni tvář a děs, který je
v ní,
ať zvíře trýzněné v své kleci
zešlo.*

*Železem z popela posvátné
relikvie
oděj plec hněvu, která žhne
a žije,
muk železnou košili.*

*Teď, chátro má, dozrálas pro
zářivě
a ztvrdlas jako starých bitev
prak,
teď přijmi světce zbroj
i hostii.*

*Ať mluví země hlas, který byl
němý.*

*A všechno železo, které je
v zemi,
ať zabijí.*

* Ze stejnojmenné sbírky, která právě vychází.

Právo a politika

Kdo sleduje vývoj myšlení právníckého a politického, nemůže nevidět, že nikdy tyto disciplíny nepoklesly tak hluboko, jako od počátku 20. století. To proto, že právě v těchto oborech se věda úplně odcizila potřebám života. Pro průměrného vzdělance, zvláště právníka, bude již to pochybné, že stavím v tomto článku myšlení právníké vedle politického. Namítne, že je to matení pojmů. Politika přece není vědou, nýbrž uplatněním vůle, a právo je předmětem vědy jen pokud je právě očištěno ode vši politiky. Kdo se však hlouběji nad věci zamyslí, dozná, doufám, že mezi právem a politikou je přece jen vnitřní vztah, ano že co do způsobů vědeckého poznávání jsou téměř totožné. Vždyť jak v právu, tak v politice hledáme odpověď na otázku „co má být“. A tu přicházíme k nehlubšímu prameni dnešních béd.

Jaroslav Kallab (ve Vědě a životě)

NOVÉ KNIHY

Hans Fallada: VLK MEZI VLKY

Falladův nový román Vlk mezi vlky, který vychází v českém překladu J. Münzera, líčí poměry v Německu za doby inflace. Jako většina předchozích románových prací Hanse Fallady, tak i toto rozsáhlé i náročné románové dílo dějstvie se v kraji východolabských junkerů, kde se již po desetiletí rozhodovaly osudy Pruska a tedy i Německa. Nové a překvapující na tomto románě je, že má bezprostřední vztah k politickým událostem a k dějům, jež Německo prožívalo v době inflace, podkopávající životní základy lidu, k němuž má Fallada jako básník nejbliž, sedláků a statkářů, i těch středních

vrstev, které inflace snížila až na úroveň samotného proletariátu. A tak vyvstává před naším zrakem ve Falladově podání obraz doby, kdy každý žebrák je milionářem, lidé umírají hlady s tisícovkami v kapse a vynořují se záhadné existence, příživníci společnosti, kteří se brzo přizpůsobují poměrům a těží z nich, zatím co ti druzí, konservativci, pro něž peníze byly nejspolehlivějším měřítkem hodnot, ztrácejí hlavu a vrhají se na konec sami do dobrodružství. Tajní radové, sedláci, úředníci, bývalí důstojníci, město a venkov, to jsou postavy ohromného plátna Falladova románu Vlk mezi vlky, jehož hrdinou je Wolfgang Pagel, mladý důstojník, svedený duchem doby k profesionální hře a zachraňující si uprostřed všeobecné rozvrácenosti, mravního úpadku a po mnohých i všeli-

FEUILLETON

Hans Fallada:

VLK MEZI VLKY*

Sluha Hubert Räder je již vzhůru a v plné práci, když Weio přichází s červenými tvářemi do vily.

Dobrytro, Huberte! volá. Bože, už zase řádlíte? s uklizením? Vždyť vám to maminka už tak často zakázala!

Tomu ženy nerozumějí! konstatuje Räder neochvějně a pozoruje své dílo vážným, ale spokojeným pohledem.

Protože se dnes vrací pan rytmistr, musí být jeho pokoj důkladně uklizen. Sluha Räder si při tom počíná tak, že nejdříve zamete jednu polovinu místnosti, v níž také utře prach a naleští parkety — teprve pak začne s druhou polovinou. Uvádí tím v zoufalství paní von Prackwitzovou, jež mu stále znovu vysvětluje, že přece čistotu polovinu při oprásování druhé zase znečistí...

Ano, milostivá paní, praví pak sluha Räder poslušně. Ale když musím jít za jinou prací, má pak pan rytmistr aspoň jednu polovinu docela čistou a může v ní bydlet...

* Ze stejnojmenné knihy, která právě vyšla.

Vladimír Holan:

DOCELA PROSTĚ*

*Jak je to dávno, co jsi čekal,
až po skončení denní střidy
letecký útok snů nám zboří
věž zoufalství a domy bídy?*

*Ty domy, z kterých lidé
chladní
se loudávali roló suléci
a chrstnout vodu na výkladní
skříň zakázaných pro ně věcí.*

*Ta skříň jak přepych
odestlaný*

*pro oči chudých velkolepé
hýčkala chvíli všechny plány,
jež k vidění jsou, samy slepé.*

*Ta voda ale zase zpátky
už vrhala se na člověka.
Trhavě žije jak jdou drátky,
jež řídí ten, kdo na hru čeká.*

*Není to dávno, co jsi sníval
o tichých dnech, jež nutí osud,
by pomoh nám a to nám*

*průvít,
čím nestvoření jsme snad
dosud.*

* Ze stejnojmenné sbírky ZÁŘÍ 1938, která právě vychází.

A čistě, umíněný jako mezek, svým způsobem dále.

A teď zase řekl: Tomu ženy nerozumějí, a důrazně dodává: Milostivá paní už dvakrát kýchla, milostivá slečno!

Jojo, Huberte, praví Weio horlivě. Já vím. Půjdu hned do svého pokoje a umyju se trochu a převléknu se. A trochu rozvším postel, jako bych v ní byla ležela. — Ach Bože, ne! To přece vůbec nemusím dělat, nemusím se přece tvářit, jako bych byla ležela v posteli, když se otec a matka beztak dovědí, co se dnes v noci stalo!

Jen si pospěšte, praví Räder a leští rozvážně podlahu. Když milostivá paní kýchne, je to znamení, že vstává.

Ach, Huberte, nebuď přece tak hloupý! volá Weio vyčítavě. Vždyť přece pukáš zvědavostí! — Představte si, malý Meier utekl s penězi. Ale teď je zase tady. A starý Kniebusch zatkl

Bäumera, ale nemá ho ještě tady, leží spoután v lese, a kočí Hartig zapřáhl, a teď odjeli pryč, Hartig a Kniebusch a Meier, přivezou ho — ale on je v bezvědomí. — Nestůjte tu přece tak hloupě, Huberte! volá Weio vztekle. Nechte přece toho leštění! — Co tomu všemu říkáte, Huberte?

Dvakrát jste mi zatykala, milostivá slečno, praví sluha Räder chladně. Víte, že pan rytmistr si to nepřeje a mně se to taky nehodí...

Ach ty starý pitomče! volá Weio. To mi je docela jedno, jak vám říká. Staré tresce taky nebudu vykat. Ano, to jste — stará treska jste! Stará treska! Dávejte raději pozor na to, co vám vypravuju, vy jste přece byl taky při tom! Abyste to všechno nepopletl, až se vás na to maminka bude ptát...

Promluňte, milostivá slečno, já jsem při tom nebyl! Když se dějí

Při zácpě

vezmi Darmol, který účinkuje spolehlivě a bez obtíží. I při sebeděším užívání působí bez návyku. Žádné vaření čaje neb polykání pilulek, žádné hořké sole. Chutné jako čokoláda je projímadlo

DARMOL

kých životních zkušenostech svou poctivost a svou čest. Žije s počátkem v špinavých bytech Perliny s děvčetem z ulice a kolem nich pak kvete všeobecná korupce velkoměsta, bezmála hráček vášně lidí, podléhajících jeho ničivým silám. A pak už dvojice odchází na venkov, kde Wolfgang dostane místo na statku, ale rozvrátí společnost, který ve velkoměstech rozmnožuje řady prostitutek a keřastů, zvěšťuje na venkově bídu a drobné zlodějství a všeobecnou demoralisaci, v které obyvatelství žije bez naděje, že bude obnoven nový řád. V celku je Falladova nová kniha věrohodným svědectvím doby, kdy němečtí kapitalisté, zachránivší sami pro sebe věčné hodnoty, rozvrátili veřejné mínění země a vybičovali v něm nenávisť proti Evropě, předstírajíce, že ona zavlnila inflaci. Z této situace vede přímá vývojová cesta k situaci dnešní. Fallada ukazuje, jak a z čeho se rodila nenávisť, jak se krývaly a narušovaly charaktery. Na osudech několika lidí, vyličených v rámci života německého venkova a života Berlína, demonstruje autor v románě nezvykle bohatý dějem, jak hospodářská situace mění lidské povahy i osudy. Opravdu, málokterá kniha podává život poválečného Německa s tak přesvědčující pravdivostí, jako tento román Vlk mezi vlky, o němž bylo trefně řečeno, že je mohutným eposem inflační periody Německa. Román Vlk mezi vlky vychází jako svazek knihovny Nový Svět a stojí brož. 60 Kč.

Jaroslav Kolman-Cassius: ZELEZNÁ KOŠILE

Nová básnická sbírka Jaroslava Kolmana-Cassia Zelezná košile, je z těch básnických knih, jež tu i po desítkách zůstanou jako svědectví toho, jak pohnuté události jsme prožili v roce 1938 a jak těžké zkoušky našemu národu i zemi připravil v tomto roce osud. Inspirována ve většině svých čísel vzpomínkou na domov, k němuž se dospělý muž vrací medem vzpomínky na bezstarostné dětství, vyznívá tato mužná, v každém slově i verši, obrazu i přímeru až tragicky pravdivá lyrika ve významní lásky k rodné zemi. Čtouce Cassiovy verše, o zemi, kterou smrt, ten chvatný hospodář oře... pro žeh svou krvavou, ty verše jako by předjímalíci osudný a krutý úděl vlasti, nemůžete nevzpomenouti Nerudových Zpěvů pátečních, nebo verše Dykovy válečné tetralogie, inspirované stejnou úzkostí o osud národa a země a křtené týmiž podsvětlnými vodami, z nichž jediné mohly trys-

nout tyto verše: protože nechtěl jste, zasněží zahradníci - zasadit v čerstvé rány královské růže štěp - budete ve svých horách trpěti podlouhnicí - s věčným neklidem v srdci, jako ulomený hřeb - protože nechtěl jste na růži roubovat růži - trní a hloží plodí šípové kořeny. - Drátěnou košili podrž, ty svatý kniže, ty muži - ty beránku náš, ty meči krvavě zbrocený. Zelezná košile vychází jako 29. svazek sbírky České básně a stojí brož. 15 Kč.

Vladimír Holan: ZÁŘÍ 1938

Nová básnická sbírka Vladimíra Holana Zář 1938 bude pro čtenáře jeho předchozí poesie velkým překvapením. Vladimír Holan, usilující ve svých sbírkách Vanuči, Oblouk, vysloviti a zaklíti do absolutně čistého básnického tvaru tajemství nepochopitelných dějů a rozeznání je tu hudbu, objevuje se tu jako básník skutečnosti nejbolestnější a nejskutečnější. I když i zde pracuje je náznamem, abstrakcí a jedinečným rytmem, metodou, která se zmocňuje jazyka naprosto odlišně a nevědně, vyslovil Vladimír Holan svou novou sbírku všecko to, co tak těžce doléhalo a dolehlo na naše srdce i mysl v dneh letošního září. Ostatně, už název jeho sbírky napovídá, stejně i jako názvy jednotlivých básnických celků zmíněného cyklu obsah a téma sbírky. Docela prostě, Pochybnosti, Mobilisace, Noc z Iliady, Před náletem, Boj s ničím, Uražení a ponižení, to jsou témata jeho nové lyriky, která tu zůstane jako svědectví pocitů vzduchu a beznaděje, studu a úžasu, které zmítaly nitrem českého básníka v dneh, kdy se rozhodoval osud země a kdy o její roucho byl metán los i těmi, které jsme považovali za přátele. Sbírkou Vladimíra Holana Zář 1938 vychází jako 30. svazek sbírky České básně a stojí brož. 10 Kč.

Frank Thiess: TRAGEDIE U OUSÍMY

Historie námořní války rusko-japonské. Roku 1904 vypukla rusko-japonská válka, v které se překvapením světa po prvé objevil Japonci, až dosud známí jen jako pitoreskní a exotický národ, v dobovatelském postoji. Celý svět nemohl pochopit, jak se tento ostrovní národ mohl odvážiti boje s takovým kolosem, jako Rusko. Ale již v počátečních fázích války se ukázalo, že jde o zcela nového činitele ve hře světových velmocí, neboť několik měsíců po zahájení boje zdemolovalo japonské loďstvo ruskou námořní moc na Dálném východě

a ohrozilo tam její nejdůležitější místa: Port Artur a Vladivostok. Tehdy se v sídle carské vlády, v Petrohradě, zrodila myšlenka vybudovati nové loďstvo v baltickém moři a vyslati tuto eskadru pod velením vynikajícího admirála Rožděstvenského na Dálný východ proti Japoncům. Šlo tehdy o to, aby ruské bitevní lodě, vybudované v Baltickém moři, obeply celou západní Evropu, Afriku a Asii a svedly na konci této vysilující cesty boj s námořní mocí Japonska. Tato cesta kolem tří světadílů znamenala nevyčísitelné útrapy, které ruskému loďstvu bylo souzeno prožiti v boji s mořem i živly i s nepřizní Velké Británie, která tehdy ovládala všechny námořní cesty, nemluvě ani o protichůdných rozkazech petrohradské vlády, které útrapám jen přispívaly. Ruské loďstvo, vedené svým hrdinným admirálem, dospělo do korejské úžiny, kde se 27. a 28. května střetlo u ostrova Cušimy v nejstrašnější bitvě, jakou kdy zaznamenaly dějiny, s japonským loďstvem, vedeným admirálem Togou. Celý svět byl tehdy naplněn hrůzou nad zprávami o strašné řezi uprostřed rozbořeného moře, které nakonec ruské lodě, špatně konstruované a vyzbrojené a ochromené útrapami daleké cesty, podlehy, a byly až na několik jednotek rozstříleny. Historii této anabase zpracoval podle soudobých dokumentů, které našel v státním archivu ruském i japonském, německý autor Frank Thiess v knize Tragedie u Cušimy, nesoucí podtitul Historie námořní války rusko-japonské, kterou vydáváme ve sbírce Knihy Dalekých Obzorů. Je to dramatické vyličení největší námořní bitvy světa, která byla signálem k zániku carské říše a k zrození žluté velmoci ohrožující dnes svým dobovatelstvím nejen národy asijské, nýbrž i všechny velmocenské posice evropských a amerických demokracií na Dálném východě. Od Cušimy vede přímá cesta k dnešní situaci na Dálný východ, který dnes se stává jedním z nejnebezpečnějších ohnisek světové politiky. Odtud důležitost tohoto díla především pro dnešní generaci, která je musí číst, aby porozuměla současným politickým událostem na Dálném východě. Dílo Tragedie u Cušimy, přeložené do češtiny pečlivě dr. Vlad. Procházkou, bude vycházeti v sešitech. Obsáhne asi 15 sešitů o 32 stranách po 360 Kč s bohatým obrazovým doprovodem dokumentárních snímků. Jednotlivé sešity formátu A4, úpravy děl, které vyšly v Knihách Dalekých Obzorů, budou vy-

cházejí 14denně. První ukázkové číslo má 16 stran a stojí pouze 1 Kč. Nepochybujeme, že dílo které stylem, bohatstvím děje a jeho podáním se vyrovná nejslavnějším románovým skladbám, a dobrodružným cestopisům, z nichž žádný neobsahuje tolik lidské odvahy a chlapecké mužná solidarita a tolik překrásných obrazů s exotickou scenerií ostrovů a námořních přístavů, nalezneme u nás velký počet čtenářů.

Ing. Vilém Šáda: ZTRÁTY V OBCHODU

Nákl. Ústavu pro vnitřní obchod. V gen. komisí A. Neuberta v Praze. Str. 51, cena Kč 8.—. V době, kdy existenční zápas našeho obchodního stavu přestává býti pouze záležitostí jeho příslušníků a stává se problémem celohospodářským je přítomná publikace velmi časovou. Živý zájem o vyloučení anebo aspoň o omezení hospodářských ztrát v obchodním podnikání vedl Ústav pro vnitřní obchod spolu s Ústavem pro vědeckou organizaci obchodu a Čs. nar. komitétem pro věd, organizaci k uspořádání ankety, která se setkala s překvapivým úspěchem. Je zásluhou Šádova spisku, že velmi zajímavým a každému přístupným způsobem seznamuje s výsledky uvedeného šetření. Obchodník, který se seznámí s obsahem této poukavé práce a bude se také prakticky řídit jejími radami, velmi snadno a v krátké době bude moci omezit ztráty, ke kterým dochází v jeho závodě. Jde tu hlavně o ztráty ve vnitřním provozu (nehospodárné využití závozu, nedostatky zaměstnanců, neúčinná reklama), dále ztráty ve styku se zákazníkem, ve styku s dodavateli, při soutěži a pod. Je to knižka, která nesmí chybět v knihovně žádného pokrokového podnikatele, žádné obchodní školy a obchodnické korporace.

Rudolf Steiner: METODIKA VYUČOVÁNÍ A ŽIVOTNÍ PODMÍNKY VÝCHOVY. Přeložila B. Staňková. Vývoje metodické v jednotl. předmětech, o ústředním významu eurhythmie a umění vůbec, o výchově ku svobodě a solidaritě dají mnoho podnětů pro činnost vychovatelskou. Cena výstuku brož. Kč 14.—, váz. v plátně Kč 24.—. Náklad. Anthroposofické společnosti, v generální komisí Topičovy edice, Praha XII., Polská 52.

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II., Panská 10, označuje svým váženým zákazníčkám, že právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

takové divoké věci, tak já při tom nejsem. Musím taky pamatovat na svou pověst. Já jsem panský sluha — já nemám co dělat se zloději a pytláky. To je přesně jako s uniformami — do toho se já nepletu.

Ale Huberte! praví Weio vyčítavě. Víte přece, že maminka řekla, abyste šel se mnou. Přece nás v tom nenecháte. Je mi líto, milostivá slečno, nejde to. — Kdybyste šla pryč s toho koberce, musím vyčistit třásně. Proč lidí vůbec dělají takové třásně? Vypadají vždycky nepořádně a zamotávají se, člověk s tím jen má práci...

Huberte! praví Weio prosebně a je náhle docela malomyslná. Neřeknete přece mamince, že jste nešel se mnou k vůli těm divokým věcem?

Ne, milostivá slečno! praví Hubert a rovná třásně. Dostal jsem už na dvoře krvácení z nosu a chtěl jsem jít za vámi a nenašel jsem vás, protože jste šla cestou k remise a já jsem šel po cestě, kde se krmí zvěř...

Chválabo! oddychne si Weio. Jste přece slušný člověk, Huberte! A já bych se ani chvíli nerozmýšlel, pokračuje Hubert, jako by neslyšel, co byste měla říci milo-

stivé paní. O panu inspektorovi Meierovi bych ani moc nemluvil — a jak to je s tím pytlákem, s Bäumerem? Když ho foť, chytil, musila přece milostivá slečna být při tom? Co jste smluvila s fořtem?

Ale vůbec nic, Huberte! On přece šel hned zase do lesa — s inspektorem!

Vidíte! A stíhala jste toho srnce vy nebo ho stíhali on? Nebo ho vůbec nikdo nestíhal? Zdálo se mi přece, že jsem slyšel výstřel, dnes k ránu.

Ach, Huberte, Huberte, to je právě to nejbližnější, to jsem vám ani neřekla! Malý Meier přece vystříl na děvečku od drůbeže, na Amandu Backsovou!

Milostivá slečno! řekl Hubert přísně a upřel na ni své bezvýrazné rybí oči: To jsem neslyšel, o takových divokých věcech nevím...

Ale vždyť jí netrefil! Byl přece opilý!

Jděte teď do svého pokoje a převlékněte se, praví sluha Räder a je tak rozčilen, jak jen může být. Ne, musíte teď jít nahoru a umýt se, rušíte mne...

Huberte, nebudte drzí! Když chci zůstat tady, tak zůstanu tady...

A já bych si přesně rozmyslel, co mám říci — a nejlepší by bylo, kdybyste nevyprávěla vůbec nic a řekla, že jste se vrátila se mnou, když se mi spustila krev z nosu... Ale to vy beztak nesvedete — a tak bude dnes odpoledne plno řečí a večer budeme mít policii v domě... Ale já jsem se o sebe postaral, mám dva krvavé kapesníky, a o půl druhé jsem zaklepal u Armgardy a zeptal jsem se jí, kolik je hodin, protože se můj budík zastavil, ale on se nezastavil... Já tedy nevím o ničem a s vámi jsem tady taky nemluvil — od chvíle, kdy se mi spustila krev z nosu, jsem s vámi nemluvil... Dobře jsem jít, milostivá paní, jak jste se vyspala. Ano, dělám tady důkladný pořádek, ale vysavací je rozbitý, udělala do Armgardy, milostivá paní, ale jde to i tak... A prosím za prominutí, milostivá paní, že jsem milostivou slečnu nevyprovodil do lesa... Ale spustila se mi krev z nosu, protože nesnáším nespavost... To jsem měl už jako dítě, když jsem málo spal...

Prosím vás, Huberte, přestaňte laskavě. Já přece vždycky říkám, když vy otevřete ústa — a ty, kdož, pořád ještě v loveckých

šatech. — Mohu ti blahopřát nebo jsi byla marně na čekání?

Ach, maminko, co já jsem všechno prožila! Bylo to velkolepé. Ano, srnec je střelen, ale ne ode mne, představ si to — ale to neuhodně — Bäumer ho střelil — viš přece, maminko, ten pytlák z Altlohe, na kterého dědeček vždycky tak nadává... A Kniebusch ho zatkl, Bäumera samozřejmě, ale toho srnce máme taky... A teď jeli do lesa, pytláček ho, ale on je v bezvědomí. A inspektor Meier... táže se sluha Räder se zcela nezvyklým důrazem.

A milostivá paní: Tak Weio, pojď ke mně. To mi musíš všechno podrobně vyprávět... A tys byla při takových věcech, mám z toho strach... Ale tatínek bude taky rád, že Bäumer je vyřízen. Jak to, že je v bezvědomí? Copak na něj Kniebusch vystříl? Říkám přece vždycky tatínkovi, že Kniebusch je lepší...

Jsou pryč — sluha Räder tu stojí a vážně pokyvuje hlavou. Zatím jde všechno dobře, zatím ještě mluví milostivá paní... Ale až přijde rytmistr a začne se vyptávat? Co bude pak?